

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Heidi Kuosa, Sini Nykänen

Helsingissä opiskelleiden toimintaterapeuttien kokemuksia koulutuksesta ja alan tulevaisuuden haasteista

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimintaterapeutti AMK

Toimintaterapia

Opinnäytetyö

18.12.2019

Tekijät Otsikko	Heidi Kuosa, Sini Nykänen Helsingissä opiskelleiden toimintaterapeuttien kokemuksia koulutuksesta ja alan tulevaisuuden haasteista
Sivumäärä Aika	39 sivua + 2 liitettä 18.12.2019
Tutkinto	Toimintaterapeutti (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Toimintaterapian tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Toimintaterapia
Ohjaajat	Lehtori Anne Talvenheimo-Pesu Tutkintovastaava Kaija Kekäläinen
<p>Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen muutoksia sekä alan tulevaisuuden haasteita toimintaterapeuttien kokemana. Sen tarkoituksena on tuoda esille toimintaterapeuttien kokemuksia alan koulutuksen annista eri aikakausina sekä näkemyksiä alan tulevaisuuden haasteista. Tämä opinnäytetyö on rajattu Helsingissä opiskelleiden toimintaterapeuttien kokemuksiin. Opinnäytetyön toimeksiantaja on Metropolia Ammattikorkeakoulu.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisen tutkimuksen menetelmin ja aineistoa kerättiin teemahaastattelulla. Haastattelun teemoja olivat koulutuksen painotukset, koulutuksen antama osaaminen, osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan sekä alan tulevaisuuden haasteet. Opinnäytetyön informanteiksi valikoitui harkinnanvaraisesti yhteensä neljä koulutuksen eri aikakausina opiskellutta toimintaterapeuttia. Aikakaudet muodostettiin perehtymällä toimintaterapeuttikoulutuksen historiaan sekä analysoimalla opetussuunnitelmia eri vuosilta. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tuloksista voidaan nähdä alan paradigman kehittyminen, kuten ammatti-identiteetin vahvistuminen lisääntyneen alan teorian ja arviointivälineistön myötä sekä asiakaslähtöisyyden kehittyminen yhteiskunnallisten muutosten myötä. Tulevaisuuden haasteiden osalta tuloksissa näkyy toimialalla vallitseva epävarmuus, ja huolta herättää erityisesti alan yhteiskunnallinen asema.</p> <p>Yhteiskunnalliset muutokset asettavat alalle uusia osaamistarpeita vaikuttaen ennen kaikkea koulutustasolla. Koulutusta sekä tulevaisuuden haasteita tarkastelemalla voidaan tunnistaa kehittämiskohteita ja osaamistarpeita yhteiskunnalliseen muutokseen vastaamiseksi. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe on toimintaterapeutin osaamistarpeet tulevaisuuden uudistuvissa sosiaali- ja terveyspalveluissa.</p>	
Avainsanat	toimintaterapia, tulevaisuus, haasteet, koulutus, muutos

Authors Title	Heidi Kuosa, Sini Nykänen Education and the future challenges of the field of occupational therapy as experienced by occupational therapists who studied in Helsinki
Number of Pages Date	39 pages + 2 appendices 18 December 2019
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Occupational Therapy
Specialisation option	Occupational Therapy
Instructors	Anne Talvenheimo-Pesu, Senior Lecturer Kaija Kekäläinen, Head of Degree Programme
<p>The aim of this Thesis is to examine how the Finnish occupational therapy education program has changed over time and what the future challenges might be from an occupational therapist's point of view. The purpose of this Thesis is to disclose occupational therapist's own experiences regarding the learning outcomes at different stages of the education and their outlook on occupational therapy's future challenges. This thesis focuses on the experiences of occupational therapists that studied in Helsinki. The thesis was conducted by Metropolia University of Applied Sciences.</p> <p>The Thesis was done by using qualitative research methods and the data collecting was done by using theme interview. The themes of the interview were; focus of the education, skills gained during the education, skills that were missed from the education and occupational therapy's future challenges as a field of work. Four interviewees were chosen from different eras. These eras were formed by examining educational history and curriculums. The data analysis was carried out using data-driven analysis methods.</p> <p>The results show the development of the occupational therapy's paradigm. Such as strengthening of the occupational therapist's professional identity due to the development of theory, evaluation methods and customer-oriented approach. What comes to occupational therapy's future challenges the results show the existing uncertainty in the field of work. The fields societal standing appears especially worrying.</p> <p>Societal changes create new requirements on expertise, this is mainly seen on the educational level. By examining the education and future challenges it is possible to recognize factors in the need of development regarding to societal changes. Future research could focus on future demands for occupational therapists.</p>	
Keywords	occupational therapy, future, challenges, education, change

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Toimintaterapeuttikoulutuksen historia Suomessa	4
2.1	Koulutuksen murroskohtia	4
2.2	Opetussuunnitelmien kehitys	6
2.3	Opetussuunnitelmien murroskohtia	7
2.4	Opetussuunnitelmat murroskohdissa	9
3	Toimintaterapia SOTE-uudistuksessa	12
3.1	Osaamistarpeet koulutuksessa	12
3.2	Toimintaterapia tulevaisuuden kuntoutuskentällä	13
4	Opinnäytetyön toteutus	15
4.1	Ennakkoymmärryksen hankkiminen	15
4.2	Aineiston keruu	17
4.3	Aineiston käsittely ja analyysi	19
5	Tulokset	22
5.1	Koulutuksen painotukset eri aikakausina	22
5.2	Koulutuksen antama osaaminen	23
5.3	Osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan	25
5.4	Alan tulevaisuuden haasteet	26
6	Johtopäätökset	29
7	Pohdinta	35
	Lähteet	40
	Liitteet	
	Liite 1. Haastattelukutsu	
	Liite 2. Teemahaastattelurunko	

1 Johdanto

Toimintaterapia on kuntoutuksen ala, jossa ihminen nähdään aktiivisena toimijana. Toimintaterapiassa käytetään toimintaa asiakkaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Sen tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan itsenäinen arki sekä osallistuminen jokapäiväisiin merkityksellisiin toimintoihin. Toimintaterapeutti työskentelee eri ikäisten asiakkaiden kanssa laajasti eri kuntoutuksen kentillä. (WFOT 2019.) Toimintaterapian nähdään olevan tulevaisuuden ammatti, sillä sen ydinosaaminen huomioi laajasti muuttuvat elementit sekä toimintakyvyn yhteensovittamisen (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2019).

Toimintaterapeuttikoulutuksen historia sisältää erilaisia murroskohtia, joiden myötä koulutus on muuttunut ja kehittynyt. Suomalaisen terveydenhuollon muutokset ja kehittyminen ovat vaikuttaneet merkittävästi toimintaterapeuttikoulutukseen. Suomen terveystoimintapolitiikan uudistuminen on ollut suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen historiassa merkittävä murroskohta, mikä johti koulutuksen laajentumiseen ja monipuolistumiseen. Muita merkittäviä murroskohtia ovat olleet keskiasteen koulu-uudistus, opistotasaisen toimintaterapeuttikoulutuksen muuttuminen ammattikorkeakoulutasoiseksi tutkinnoksi sekä oman alan jatkokoulutuksen saaminen Jyväskylän yliopistoon. (Aranlinna – Aittomäki – Vehkaperä 2005: 137–162.)

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Metropolia Ammattikorkeakoulu. Metropolia on kansainvälinen ja monialainen ammattikorkeakoulu, joka kouluttaa sosiaali- ja terveysalan, kulttuurin, liiketalouden, sekä tekniikan asiantuntijoita. Hakijamäärältään Metropolia on suurin Suomessa toimiva korkeakoulu. Ammattikorkeakoulu Metropolia aloitti toimintansa vuonna 2008. Metropolia muodostui EVTEK-ammattikorkeakoulun sekä Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia yhdistymisestä. (Metropolia 2017.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille alan koulutuksen antia eri aikakausina sekä alan tulevaisuuden haasteita toimintaterapeuttien kokemana. Eri aikakausina opiskelleiden toimintaterapeuttien kokemukset koulutuksen annista havainnollistavat alan koulutuksen kehitystä sen alkuvaiheista nykyhetkeen. Näkökulmat alan tulevaisuuden haasteista herättelevät pohtimaan alan tulevaisuutta ja sen kehittämistarpeita muuttuvassa yhteiskunnassa. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen muutoksia ajan saatossa sekä alan tulevaisuuden haasteita toimintaterapeuttien kokemana.

Opinnäytetyön informanttien valinta on rajattu Helsingissä opiskelleisiin toimintaterapeutteihin, sillä se koettiin riittävän laajaksi otannaksi opinnäytetyötä varten. Rajaamiseen vaikuttivat myös aineiston saatavuus sekä henkilökohtainen kiinnostus oman opiskelukaupungin toimintaterapeuttikoulutuksen historiasta ja kehityksestä. Aineistoa hankitaan laadullisen tutkimuksen menetelmin. Aihetta lähestytään seuraavin teemoin: koulutuksen painotukset, koulutuksen antama osaaminen, osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan ja tulevaisuuden haasteet. Näiden teemojen avulla pyritään saavuttamaan kokonaisvaltainen kuva koulutuksen annista eri aikakausina ja alan tulevaisuuden haasteista. Kyseiset teemat muodostavat kokonaisuuden, jonka pohjalta analysoitiin koulutuksen muutoksia sekä alan tulevaisuuden haasteita.

Toimintaterapeuttien kokemuksia koulutuksesta sekä näkökulmia tulevaisuuden haasteista kartoitettiin yksilömuotoisella teemahaastattelulla. Haastattelumuodoksi valikoitui teemahaastattelu, sillä työssä pyritään ymmärtämään ja saamaan käsitys tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä avaamalla sitä teemojen avulla (Kananen 2014: 72). Teemahaastattelu ottaa myös huomioon sen, että ihmisten tulkinnat asioista ja heidän asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä (Hirsijärvi & Hurme 2008: 48). Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tärkeää taustatietoa koulutuksen murroskohdista saatiin Metropolia Ammattikorkeakoululta saaduista toimintaterapeuttikoulutuksen historiaa käsittelevistä teoksista ja Helsingissä käytössä olleista toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmista. Murroskohtien tunnistaminen ohjasi haastateltavien valinnassa.

Opinnäytetyössä haastateltiin yhteensä neljää eri aikakausilla opiskellutta ja eri työtaustan omaavaa toimintaterapeuttia. Informanttien tavoittamisessa hyödynnettiin opinnäytetyön asiantuntijatukena toimivan Satu Aittomäen asiantuntemusta. Aittomäki kokosi listan eri vuosina valmistuneista alan ammattihenkilöistä, josta valikoitui kolme informanttia. Yksi informantti tavoitettiin oman verkostomme kautta. Haastateltavat valikoituivat harkinnanvaraisesti siten, että jokainen merkittäväksi havaittu aikakausi oli edustettuna.

Opinnäytetyön aiheen valintaan vaikuttaa sen ajankohtaisuus. Suomalaisella toimintaterapeuttikoulutuksella on edessään juhlavuosi koulutuksen täyttäessä viisikymmentä vuotta vuonna 2020. Tämän juhlavuoden kunniaksi opinnäytetyössä tarkastellaan koulutuksen muutoksia ja sen kehittymistä ajan saatossa. Opinnäytetyössä otetaan myös huomioon alan tulevaisuusnäkökulma, sillä ajankohtaiset yhteiskunnalliset muutokset ja uudistukset vaikuttavat koko kuntoutuksen kentällä. Yhteiskunnalliset muutokset

asettavat alalle uusia osaamistarpeita, mikä vaikuttaa ennen kaikkea koulutustasolla. Opinnäytetyön tulevaisuus -teeman avulla voidaan tunnistaa yhteiskunnallisten muutosten luomia uusia osaamistarpeita, mikä on tärkeää alan kehittymisen ja säilymisen kannalta. Tässä opinnäytetyössä alan tulevaisuuden haasteita tarkastellaan erilaisen työtaustan omaavien toimintaterapeuttien kokemana. Tämän myötä voidaan saavuttaa uudenlaista näkökulmaa alan haasteista.

2 Toimintaterapeutikoulutuksen historia Suomessa

Toimintaterapia on kuntoutuksen ala, jossa toimintaa käytetään kuntoutuksen välineenä. Sen tavoitteena on mahdollistaa ihmisen itsenäinen ja mielekäs arki. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2019.) Suomeen tieto toimintaterapeutin ammatista levisi lääkäreiden myötä. Lääkärit saivat tietoa toimintaterapiasta ulkomaan opintomatkojensa kautta ja pyrkivät saamaan koulutuksen Suomeen markkinoimalla uutta ammattia. (Hautala 2005: 58, 63.) Ennen suomalaista toimintaterapeutikoulutusta, alalle kouluttauduttiin muissa pohjoismaissa ja Englannissa (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2019).

Ensimmäinen toiminnallisiin terapioihin liittynyt koulutus järjestettiin Suomessa vuonna 1931 Bärbi Lutherin johdolla, nimikkeellä askarrutuskurssi. Toimintaterapeutikoulutusta ryhdyttiin ajamaan Suomeen toden teolla 1960-luvulla. Vuonna 1965 perustetun Suomen toimintaterapeutit ry:n ensisijaisena tavoitteena oli saada toimintaterapeutikoulutus Suomeen. Ensimmäinen toimintaterapeutin tutkintoon johtanut koulutus aloitettiin syyskuussa vuonna 1970. (Lindholm & Vehkaperä 2005: 78, 82–83, 88.)

2.1 Koulutuksen murroskohtia

Suomen terveystalouden uudistuminen 1980-luvulla on ollut merkittävä murroskohta suomalaisen toimintaterapeutikoulutuksen historiassa. Uusi terveystalouden nosti kuntoutuksen tärkeäksi terveydenhuollon toimintamuodoksi ja velvoitti samalla kunnat järjestämään lääkinällistä kuntoutusta asukkaillensa. Tämä aiheutti suuria paineita toimintaterapeutikoulutuksen lisäämisestä, sillä koulutetuista toimintaterapeuteista oli pula. (Vehkaperä 2005: 137–139.)

Virkojen voimakkaaseen lisääntymiseen vastattiin lisäämällä koulutuspaikkoja ja laajentamalla koulutusta eri puolille Suomea. Haasteita koulutuksen laajentamiseen toivat kuitenkin pula pätevistä toimintaterapeutiopettajista ja työharjoittelupaikoista sekä WFOT:n minimivaatimusten asettamat velvoitteet. WFOT eli World Federation of Occupational Therapists on toimintaterapeuttien maailmanliitto, joka asettaa minimistandardit käytännön työlle ja valvoo niiden toteutumista (WFOT 2019). Koska toimintaterapeuttien opiskeleminen alan opettajaksi edellytti erikoistumisopintoja, paineet erikoistoimintaterapeutikoulutuksen aloittamisesta lisääntyivät jo 1970-luvulla. Alan erikoistumiskoulutus koettiin tärkeänä, sillä sen myötä toimintaterapia saavuttaisi muiden terveydenhuollon ammattiryhmien tason. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 140–142.)

Syksyllä 1980 järjestettiin ensimmäinen erikoistumiskoulutus pääaineena neurologinen toimintaterapia. Tämä erikoistumiskoulutus toimi alkusysäyksenä ja sen jälkeen erikoistointiterapeuttikoulutusta järjestettiin aina vuoteen 1994 saakka pääaineinaan vuorovuosin neurologia, psykiatria sekä lasten toimintaterapia. Toimintaterapeuttiopettajaksi erikoistuminen ei kuitenkaan herättänyt suurta kiinnostusta, sillä jatko-opintoväylä oli pitkäväteinen eikä oman alan opettajakoulutusta ollut saatavilla. Opettajapulaa helpotti vuonna 1998 yliopistossa aloitettu jatkokoulutus, joka mahdollisti maisterikoulutuksen pääaineena toimintaterapia. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 143–145.)

Toimintaterapeuttien tarve oli niin suuri, että erikoistumis- ja jatkokoulutuksen puutteista huolimatta koulutusta laajennettiin useampiin oppilaitoksiin ympäri Suomea. Helsingin Sairaanhoidon opiston lisäksi koulutusta alettiin järjestämään myös ruotsinkielisenä Helsingfors svenska sjuksvårds -instituutissa. Helsingistä koulutus laajeni Turkuun, Ouluun, Jyväskylään ja Kuopioon, mutta ei ongelmitta. Pätevistä toimintaterapeuttiopettajista sekä työharjoittelupaikoista oli suuri pula, mikä aiheutti haasteita koulutuksen toteuttamiselle, erityisesti Oulussa. Koulutuksen nopean laajenemisen vuoksi Suomen Toimintaterapeutit ry laati koulutuspoliittisen ohjelman, jonka tarkoituksena oli varmistaa koulutuksen yhtäläinen ja korkeatasoinen opetus sekä WFOT:n minimisuositusten noudattaminen kaikissa oppilaitoksissa. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 145–149.)

Toimintaterapeuttikoulutus koki uudistuksen 1980-luvulla keskiasteen koulu-uudistuksen myötä. Suunnitteluvaiheessa toimintaterapia sai pääaineen nimeksi toimintaterapiaoppi, lisäksi toimintaterapiakoulutus erotettiin erilliseksi linjaksi fysioterapiakoulutuksen kanssa. Näiden tavoitteiden saavuttaminen vahvisti toimintaterapeuttien omaa ammattitunteettia. Keskiasteen koulu-uudistus alkoi vuonna 1987 ja se toi muutoksia aiemmin 2,5-vuotta kestäneen koulutuksen pituuteen. Muutoksen myötä koulutuksen pituus oli yliopistopohjaisena 3,5-vuotta ja peruskoulupohjaisena 4 vuotta. Keskiasteen koulu-uudistus ei sujunut kuitenkaan toivotulla tavalla ja uudistuksen koettiin heikentävän koulutuksen tasoa. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 149–150.)

Keskiasteen koulu-uudistus loi alkusysäyksen valtakunnalliselle ammattikorkeakoulu-uudistukselle. Ammattikorkeakoulu-uudistuksella pyrittiin poistamaan koulutusjärjestelmien epäkohtia, parantamaan koulutuksen laatua sekä huomioimaan työelämän muutoksia. Suomessa ensimmäinen kokeilu ammattikorkeakoulupohjaisesta toimintaterapeuttikoulutuksesta tehtiin Oulussa vuonna 1991. Vähitellen vuoteen 1996 mennessä

kaikki toimintaterapeuttien koulutukset muuttuivat opistotasoisesta koulutuksesta ammattikorkeatasoiseksi Suomessa. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 151–154.)

Koko suomalaisen toimintaterapian historian ajan koulutus on pyritty saamaan yliopistoon maisterikoulutukseksi. Toimintaterapeuttiliitto teki arvokasta työtä koulutuksen ajamiseksi yliopistoon. Lopulta työ palkittiin ja yliopistotasoinen koulutus saatiin Jyväskylän yliopistoon vuonna 1998, jossa opettajakoulutus alkoi syksyllä 1999 Satu Aittomäen johdolla. (Aittomäki 2019.) Toimintaterapeuttikoulutus vakinaistui osaksi Jyväskylän yliopiston toimintaa vuonna 2004. Tämä mahdollisti toimintaterapeuttien jatkokoulutautumisen opettaja- ja asiantuntijaopintoihin. (Aralinna 2005: 162.) Ongelmaksi muodostui yliopistokoulutuksen rahoituksen leikkaukset sekä uusi yliopistolaki. Koska koulutus ei tuottanut tarpeeksi tohtoritutkintoja, Jyväskylän yliopisto ei jatkanut toimintaterapeuttikoulutuksen rahoittamista, mikä johti yliopistotasoinen koulutuksen sisäänoton päätymiseen vuonna 2009. (Aittomäki 2019; Mäkelä 2019.)

2.2 Opetussuunnitelmien kehitys

Opetusministeriön (2002) mukaan opetussuunnitelma on väline opetuksen sekä opintojen suunnitteluun hallitun ja yhtenäisen kokonaisuuden muodostamiseksi. Opetussuunnitelmassa kuvataan opintojaksot, opintokokonaisuudet ja niiden tavoitteet, määritellään opintojen laajuus ja ydinsisältö sekä laaditaan opintojaksojen väliset yhteydet ja peräkkäisyydet kertyvän oppimisen mukaisesti. Opetussuunnitelma kuvaa opintojen kokonaisuutta ja hyvin tehtynä se mahdollistaa opiskelijalle esteettömän etenemisen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2002.)

Toimintaterapeuttikoulutus aloitettiin Suomessa vuonna 1970. Vuodesta 1970 vuoteen 1992 saakka opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet laadittiin keskusviraston toimesta. Opetussuunnitelma oli valtakunnallinen ja siten kaikki valmistuneet saivat saman koulutuksen vuoteen 1992 saakka. Vuodesta 1993 lähtien oman koulukohtaisen opetussuunnitelman laatiminen tuli mahdolliseksi. Tämänkin tuli kuitenkin noudattaa vuonna 1992 laadittuja valtakunnallisia tavoitteita. Koulutuksen opetussuunnitelmat eriytyivät vasta 1990-luvun alun jälkeen, sillä päättötodistuksen rakenne oli kaikissa koulutuksissa yhtenäinen opistotasoinen koulutuksen aikana. Vuoteen 1993 saakka kaikki Suomessa koulutetut toimintaterapeutit ovat saaneet melko samanlaisen ja yhtenäisen koulutuksen. Opetussuunnitelmat alkoivat kehittyä eri suuntiin vasta

ammattikorkeakoulu-uudistuksen myötä, mikä toi vapauden ammattikorkeakouluille laatia itse opetussuunnitelmansa. (Aittomäki 2001: 5–6.)

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen juuret ovat lähtöisin 1980-luvun keskiasteen koulu-uudistuksesta. Vuonna 1996 toimintaterapeuttikoulutuksen kehityksen taipaleella otettiin suuri askel eteenpäin, kun ammattikorkeakouluille myönnettiin oikeus perustaa kuntoutusalan koulutusohjelma. Kuntoutusalan koulutusohjelmista toimintaterapialla oli oma paikkansa suuntautumisvaihtoehtona. Vähitellen vuoteen 1996 mennessä toimintaterapeuttikoulutus ja sen opetussuunnitelma vakiintui ammattikorkeakoulupohjaiseksi kaikissa kouluissa. Ammattikorkeakouluilla oli vapaus suunnitella itsenäisesti omat opetussuunnitelmansa. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 153–154.) WFOT:n mukaisen valvonnan sekä toimintaterapeuttiopettajien yhteistyön ansiosta opetussuunnitelmat säilyivät kuitenkin melko yhtenäisinä koko 1990-luvun alun ajan. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 154.) Suomen toimintaterapeuttiliitto on ollut WFOT:n jäsen vuodesta 1972 ja koulutus täyttää WFOT:n kansainväliset laatustandardit (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2019). Toimintaterapeuttiliiton vastuulla on valvoa minimivaatimusten toteutumista ja noudattamista.

ENOTHE eli European Network of Occupational Therapy in Higher Education on vuonna 1995 perustettu eurooppalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen yhteinen toimintaverkosto, joka valvoo ammatillisen koulutuksen laatua ja tasoa Euroopassa. Sen tavoitteena on varmistaa eurooppalaisten toimintaterapeuttien vankka koulutusjärjestelmä, joka osoittaa vertailukelpoisuuden, korkean laadun ja joustavuuden vastata yhteiskunnallisiin muutoksiin. Vuonna 1998 ENOTHE:n jäsenille lähetettiin kysely, jolla kerättiin tietoa toimintaterapiakoulutuksesta. Vuonna 2000 vastausten perusteella laadittiin opetussuunnitelman ohjeet Euroopassa, jotka käsittivät alan ydinsisällöt ja filosofian. (Enothe 2000.) ENOTHE:n osaamiskuvaukset näkyvät suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmissa ja niiden suosituksissa painottuvat asiakaslähtöisyys, tutkimuksellisuus sekä näyttöön perustuvuus (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2019; Enothe 2000).

2.3 Opetussuunnitelmien murroskohtia

Suomalainen toimintaterapeuttikoulutus on kokenut elinkaarensa aikana monia muutoksia. Muutokset ovat kohdistuneet muun muassa oppimiskäsityksiin, koulutuksen teemoihin sekä rakenteeseen. Opetussuunnitelmia tarkastelemalla voidaan löytää kolme merkittävää murroskohtaa läpi vuosikymmenten. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan

Helsingin sairaanhoito-opiston sekä Stadian eli nykyisen Metropolia Ammattikorkeakoulun opetussuunnitelmissa havaittuja murroskohtia. Nämä murroskohdat ohjasivat haastateltavien valintaa.

Vuosien 1970–1992 välillä opetussuunnitelmien valtakunnalliset perusteet laadittiin keskusviraston toimesta. Keskusvirasto laati ehdotukset koulutuksen tavoitteista ja rakenteesta, jotka hyväksyttiin opetusministeriön tai eduskunnan toimesta. Tämän jälkeen asiantuntijat laativat annettujen ohjeiden mukaisen omaa alaa koskevan opetussuunnitelman. Koska opetussuunnitelmat määriteltiin valtakunnallisesti, saivat kaikki valmistuneet toimintaterapeutit samanlaisen koulutuksen vuoteen 1992 saakka. (Aittomäki 2001: 5.) Opiskelijan oma vastuu kasvoi myös paljon aikakauden lopulla, sillä vuonna 1992 opetushallituksen supistaessa opetustuntien määriä, lisättiin opiskelijan itsenäistä opiskelua huomattavasti (Kovanen 1999: 64). Vuonna 1987 voimaan astuneen keskiasteen kouluuudistuksen myötä koulutus koki lähinnä rakenteellisia muutoksia. Toimintaterapian koulutusohjelma muuttui kaksi ja puoli vuotisesta koulutuksesta kolmen ja puolen vuoden pituiseksi. Keskiasteen koulu-uudistuksen myötä entinen erikoistumiskoulutus yhdistettiin peruskoulutukseen, sillä toimintaterapiassa ei haluttu hajottaa koulutusta erikoisaloihin, vaan vahvistaa perusosaamista ja yhtenäistää koulutusta.

Keskiasteen koulu-uudistus ei näyttäydä murroskohtana opinnäytetyön kannalta, sillä se toi mukanaan lähinnä koulutusrakenteellisia muutoksia, kuten muutoksia koulutuksen pituuteen, mikä oli seurausta erikoistumiskoulutuksen sekä peruskoulutuksen yhdistämisestä. (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 149–150.) Vuosien 1970, 1974, 1981, 1985, 1987 ja 1991 opetussuunnitelmia tarkastelemalla voidaan todeta, että sisältö säilyi lähes muuttumattomana keskiasteen koulu-uudistuksesta huolimatta. Merkittävänä muutoksena voidaan kuitenkin nähdä toimintaterapian oman teorian sisällyttäminen opetussuunnitelmaan vuodesta 1987 lähtien (Ammattikasvatushallitus 1987).

Seuraava opetussuunnitelmien murroskohta sijoittuu ajanjaksolle 1993–1995. Vuonna 1993 opetus eriytyi ja oppilaitoksissa laadittiin koulukohtaiset opetussuunnitelmat, vaikkakin niiden tuli noudattaa opetushallituksen antamaa määräystä valtakunnallisista perusteista (Kovanen 1999: 85). Helsingin sairaanhoito-opisto valitsi koulukohtaiseksi opetussuunnitelmakseen teemapohjaisen opetussuunnitelman, joka erosi aiemmista opetussuunnitelmista suuresti muun muassa rakenteeltaan ja ympäristön huomioivalla oppimiskäsityksellään. Pienet yksittäiset oppikurssit yhdistettiin suuremmiksi

opintokokonaisuuksiksi ja niistä pyrittiin rakentamaan mielekkäitä eri osia integroivia hankkeita. (Kovanen 1999: 88–89.)

Opetussuunnitelmissa näkyvä seuraava merkittävä murroskohta sijoittuu vuosien 1996–2003 ajalle. Vuoden 1996 syksyllä ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa, minkä myötä koulutus koki muutoksia. Ammattikorkeakouluilla oli täysi autonomia päättää omista opetussuunnitelmistaan mikä johti siihen, että toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmat eriytyivät oppilaitosten mukaan. Oppilaitoksia oli sillä hetkellä seitsemän kappaletta. (Aittomäki 2001: 2,5–6.)

Viimeiseksi tarkasteltavaksi aikakaudeksi valikoitui aikaväli vuosilta 2004–2018. Kyseessä ei ole selkeä opetussuunnitelmista tai koulutuksen muutoksista nouseva murroskohta, vaan kyseinen aikaväli valikoitui opinnäytetyöhön tuomaan uudempaa näkökulmaa koulutuksesta ja sen annista. Vaikka koulutuksen opetussuunnitelmat ja toimintaterapian teoriat eivät ole kokeneet merkittäviä muutoksia kyseisellä aikavälillä, ympäröivä maailma on. Yhteiskunnalliset muutokset ja kehitys vaikuttavat koulutukseen sekä sen aatteisiin ja niillä on vaikutusta siihen, mitä koulutuksessa painotetaan. Vuosien 2004–2018 aikana toimintaterapeuttikoulutus on säilynyt ammattikorkeakoulutasoisena koulutuksena.

2.4 Opetussuunnitelmat murroskohdissa

Vuoden 1974 opetussuunnitelmassa oppimiskäsitys oli mekaaninen ja opiskelija nähtiin melko passiivisessa roolissa (Kovanen 1999: 15). Opetussuunnitelman oppinaineista painottui tuntimäärällisesti toimintaterapiaoppi. Toimintaterapiaoppiin sisältyivät: toimintaterapeutin työ ja perusteet, kliininen toimintaterapia sekä toimintaterapian käytännön opetus. Toiseksi suurimmassa osassa tuntimäärällisesti olivat terapeuttiset toiminnot ja työmuodot. Terapeuttiset toiminnot oli jaettu kevyisiin ja raskaisiin toimintoihin, joista kevyttä toimintaa oli esimerkiksi punonta ja raskasta toimintaa metallityö. Terapeuttisiin toimintoihin sisältyi myös luovia toimintoja, kuten esimerkiksi nukketeatteri.

Vuoden 1974 opetussuunnitelmassa julkaistiin ensimmäisen kerran koulutuksen tavoitteet lukukausittain jaoteltuna. Ensimmäisen ja toisen lukukauden tavoitteet liittyivät yleistietoon alasta, terveydenhuollosta sekä hoito-ongelman ratkaisemiseen saavutetulla ymmärryksellä toiminnasta. Kolmen viimeisen lukukauden tavoitteet liittyivät opiskelijan tietoisuuteen eri sairauksista ja kuntoutusmuodoista, toimintaterapiaohjelman laatimiseen

iän ja diagnoosin perusteella sekä hallinto oppiin perehtymiseen. Opetussuunnitelmassa huomioitiin osaaminen yläraajasta, sillä se sisälsi käsikirurgian alueen. (Toimintaterapeutijaoston opetussuunnitelma 1974.) Ensimmäinen toimintaterapian ammatinkuvaus julkaistiin vuonna 1978 (Vehkaperä 2005: 105), jossa se määriteltiin kuntouttavan kokonaistilanteen huomioivaksi kuntoutusmuodoksi, jossa arvioidaan potilaan toimintakykyä ja valitaan sen perusteella yksilölliset toiminnot yksilön suorituskyvyn vahvistamiseksi ja ylläpitämiseksi. (Harra & Salminen 2005: 222–223.)

Vuonna 1993 Helsingin sairaanhoito-opisto otti käyttöönsä teemapohjaisen opetussuunnitelman. Oppimiskäsitys oli kontekstuaalinen, jossa oppija sekä oppiminen sidottiin ympäristöön sekä aikaan ja paikkaan. Oppimiskäsityksen pohjalta opetussuunnitelma rakennettiin toimintaterapeutin työstä nousevien teemojen ympärille luoden niistä koulutuskokonaisuuksia. Käsitys opiskelijasta oli yksilökeskeinen ja opiskelijan omaa vastuuta korostava. Opinnot etenivät pääteemojen mukaisesti, joita olivat: oppiminen, terapiaprosessi, ammatillisuus, toimiva ihminen, tieteellinen ajattelu, yksilö, toiminta ja ympäristö. Toimiva ihminen- pääteema käsitti opintoja myös käsikirurgiasta. (Toimintaterapeutin opetussuunnitelma 1993.) Opetussuunnitelmassa korostui erityisesti ammatillisen kasvun tärkeys (Kovanen 1999: 92). Vuoden 1993 opetussuunnitelman tavoitteena oli, että opiskelija kehitty työskentelytavaltaan arvioivaksi ja kriittiseksi opiskelussa ja työelämässä. Toimintaterapia käsitettiin erityisesti potilaan kokonaisvaltaisen tilanteen ymmärtämisenä sekä analysoitujen toimintamuotojen soveltamisena sairaiden sekä vammautuneiden kuntoutuksessa. Myös ympäristön merkitystä kuntoutuksessa korostettiin. (Toimintaterapeutin opetussuunnitelma 1993.)

Ammattikorkeakoulut vakinaistivat asemansa kaikissa kouluissa vuoteen 1996 mennessä (Aittomäki & Vehkaperä 2005: 153–154), mikä tarkoittaa sitä, että vuosina 1996–2000 ammattikorkeakoulutasoinen koulutus on vakinaistunut toimintaterapiassa. Vuoden 1999 opetussuunnitelman taustalla oleva oppimiskäsitys korostaa opiskelijan omaa aktiivisuutta ja oppimisessa painotetaan opiskelijan itseohjautuvuutta ja reflektiivisyyttä. Oppinaineiden osalta opetussuunnitelmassa painottuvat terapiaprosessi ja ammatillisuus, josta erityisesti toimintakyvyn kehityksellä ja arvioinnilla on opintoviikkoihin nähden merkittävä osuus. Opetussuunnitelma käsittää myös opintoja käsikirurgiasta. Vuoden 1999 opetussuunnitelman tavoitteena oli, että opiskelija kehitty toiminnan asiantuntijaksi, joka kykenee työskentelemään asiakaslähtöisesti, moniammatillisesti sekä näyttöön perustuvalla tavalla. Tavoitteena oli koulutus, joka on teoreettiseen ajatteluun ja työelämästä ilmeneviin haasteisiin pohjautuva. (Opinto-opas 1999.) Vuoden 1999

toimintaterapeutin ammatinkuvaus korostaa toimintaterapeutin osaamista eri toimintojen asiantuntijana, asiakkaan lähiympäristöön vaikuttavana ja yhteiskunnan palveluja kehittävänä ammattihenkilönä. Ammatinkuvaus painottaa eri toimintamuotojen soveltamista asiakkaan mielenkiinnonkohteiden mukaisesti. (Harra & Salminen 2005: 227–228.)

Opetussuunnitelma vuodelta 2004 eroaa 70-, 80- ja 90- luvun opetussuunnitelmista erityisesti siinä, että siitä on karsiutunut kokonaan käsikirurgian alue. Vuosien 2004 ja 2018 välillä toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmat ovat pysyneet suurelta osin samanlaisena. Niiden oppimiskäsitys painottuu yhteisölliseen, kokemukselliseen sekä työelämälähtöiseen oppimiseen (Metropolia 2017). Opetussuunnitelmissa painotetaan opiskelijan omaa kriittisyyttä sekä reflektointia omaa työskentelytapaansa sekä toimintatapojaan kohtaan. Tärkeänä painotetaan koulutuksen ja työelämän välistä yhteistyötä, mikä toteutuu hankkeiden sekä projektien kautta. Vuoden 2004 opetussuunnitelmassa painottuu ammatillisia valmiuksia antavat opinnot sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-opinnot. Toinen opetussuunnitelmassa painottuva opintokokonaisuus on toimintaterapiaprosessi, joka pitää sisällään opetusta toimintaterapiasta ikäryhmittäin sekä käytännön harjoittelusta. (Opinto-opas 2004.) Vuoden 2004 toimintaterapeutin ammatinkuvaus korostaa ennen kaikkea asiakaslähtöisyyttä, toimintaterapeutin roolia asiakkaan päivittäisen elämän tukijana sekä toiminnan asiantuntijana (Harra & Salminen 2005: 228).

3 Toimintaterapia SOTE-uudistuksessa

Uudistuvat sosiaali- ja terveystalvet asetavat uudenlaisia vaatimuksia sosiaali- ja terveystalan ammattihenkilöiden osaamiselle. Sosiaali- ja terveystalveten yhteiskunnallisessa muutoksessa kuntoutustalan ammattilaisten osaamista tarkastellaan koulutuspoliittisesta näkökulmasta erilaisissa hankkeissa (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2018a: 7). Sosiaali- ja terveystministeriön toteuttama Osaamisella soteen -hanke pyrki selvittämään miten tutkintoon johtavaa koulutusta tulisi kehittää, jotta se vastaisi uudistuvan sosiaali- ja terveystalvetjärjestelmän tarpeita (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017). Sosiaali- ja terveystministeriön asettama Kuntoutuksen uudistamiskomitea laati ehdotukset kuntoutuksen kokonaisuuden uudistamiseksi, joilla pyritään yhdenvertaiseen, kustannustehokkaaseen kuntoutusjärjestelmään, mikä tukee kuntoutujan pärjäämistä toimintaympäristöissään. Komitea esittää raportissaan ehdotuksia myös kuntoutustalojen koulutuksen kehittämiseksi. (Sosiaali- ja terveystministeriö 2017.)

3.1 Osaamistarpeet koulutuksessa

Kuntoutuskomitea pitää tärkeänä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välistä yhteistyötä kuntoutustalan koulutus- ja tutkimustoiminnan kehittämisessä. (Sosiaali- ja terveystministeriö 2017: 78.) Myös Osaamisella soteen -hankkeessa korkeakoulujen tutkintojen kehittämiskohteiksi tunnistettiin ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välisen yhteistyön vahvistaminen erikoistavan koulutuksen järjestämisessä, erikoistumiskoulutustarjonnan laajentaminen sekä joustavampi siirtymä ylempien korkeakoulujen kaksiportaiseen tutkinto-opiskeluun. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017: 19–20.) Suomalaisesta toimintaterapeuttikoulutuksen kokonaisuudesta puuttuu tieteellinen jatkokoulutus ja tutkimus. Toimintaterapeuttiliiton pitkäaikaisena tavoitteena on saada toimintaterapeutin koulutus tulevaisuudessa yliopistotasoiseksi, jotta myös Suomessa syntyisi alan tieteellistä tutkimusta. Tieteellinen tutkimus on edellytys toimintaterapia-alan kehittymiselle sekä sen yhteiskunnallisen aseman vahvistumiselle. (Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2018a: 7–8.)

Tutkintoon johtavan koulutussisällön ja toteuttamisen kehittämistarpeena nähtiin muun muassa moniammatillisuus- ja tiimityöosaamisen, asiakaslähtöisyysosaamisen sekä tutkimus- ja kehittämisosaamisen, näyttöön perustuvaus- ja kustannusvaikuttavuusosaamisen vahvistaminen. Nämä kehittämistarpeet näkyvät sosiaali- ja terveystalveten uudistamistavoitteissa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017: 18.)

Moniammatillinen yhteistyö tulee korostumaan uudistuvissa sosiaali- ja terveystalveissa, mikä edellyttää ammattihenkilöiltä eri toimijoiden työnkuvan ja osaamisen tunnistamista sekä rajat ylittäviä yhteistyötaitoja. Moniammatillinen yhteistyö edellyttää ammattihenkilöiltä myös oman osaamisen tunnistamista ja markkinointia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017: 27, 47.) Moniammatillinen yhteistyö voi vahvistaa toimintaterapeuttien yhteiskunnallista asemaa muiden kuntoutusalojen joukossa (Pikkarainen 2015: 15). Toimintaterapian ydiosaamisen tunnistaminen ja määrittelemine sekä osaamisen markkinointi ja tuotteistaminen tulevat olemaan tärkeässä roolissa yhteiskunnallisessa muutoksessa (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2018b: 34–35). Toimintaterapeuttiliiton puheenjohtaja Kristina Holmbergin mukaan oman osaamisen markkinointi tulisi huomioida osana toimintaterapeuttikoulutusta (Suomen Toimintaterapeuttiliitto 2015: 3).

Yksi sosiaali- ja terveystalveiden uudistamistavoitteista liittyy kustannusten kasvun hillintään. Osaamisella soteen -hankkeessa kehittämistarpeeksi on tunnistettu tutkimus- ja kehittämisosaamisen, näyttöön perustuvan toiminnan ja kustannusvaikuttavuusosaamisen vahvistaminen. Edellä mainittu osaaminen tulee korostumaan tulevaisuuden uudistuvissa sosiaali- ja terveystalveissa palveluiden tuloksellisuuden sekä parhaan mahdollisen kustannusvaikuttavuuden saavuttamiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017: 22, 47.) Tulevaisuuden toimintaterapeutilta vaaditaan osaamista moniammatillisesta työtavasta laajoissa ammattiverkostoissa, oman työn vaikuttavuuden arvioimisesta ja perustelusta (Pikkarainen 2015: 17).

3.2 Toimintaterapia tulevaisuuden kuntoutuskentällä

ICF-luokitus (International Classification of Functioning, Disability and Health) on kansainvälinen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokitus, joka pyrkii kuvaamaan sairauden ja vamman vaikutuksia yksilön elämässä. ICF-luokitus tarjoaa yhteisen kielen eri ammattiryhmien kesken yksilön toiminnallisen terveydentilan tutkimiseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016.) Kuntoutuskomitean ehdotuksen mukaan asiakkaan kuntoutussuunnitelmassa tulee näkyä toimintakyvyn kuvaus ICF-viitekehyksen mukaisesti. ICF-viitekehystä tulee hyödyntää myös toiminta- ja työkyvyn arvioinnin perustana ja sen käsitteistöä kuntoutuksen tietojärjestelmissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 42–43, 46, 75). Osallistuminen ja toimintakykylähtöisyys ovat tärkeä osa ICF-luokitusta, jota Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry ajaa parhaillaan yleiseksi sote-keskusten tulevaisuuden kuntoutuspalveluiden lähtökohdaksi (Holmberg 2018). ICF-luokituksen käsitteistössä näkyy toimintaterapeutin ydiosaaminen.

Kuntoutuskomitean mukaan vaikuttavuutta tulee seurata yhtenäisillä valtakunnallisesti hyväksytyillä toiminta- ja työkykyä arvioivilla mittareilla. Kuntoutuskomitea ehdottaa raportissaan yhteistyöelimen perustamista, jonka tehtävänä on valtakunnallisten toiminta- ja työkyvyn mittareiden arviointi ja kehittäminen. Mukaan vaikuttamaan pääsee myös ammattikorkeakoulut ja yliopistot. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 46.) Tehokkuuden ja vaikuttavuuden lisääntyminen vahvistaa toimintaterapeuttien yhteiskunnallista asemaa kuntoutuksen kentällä (Pikkarainen 2015: 17).

Kuntoutuskomitean mukaan työterveyshuollon roolia työkyvyn ylläpitäjänä tulee vahvistaa ja selkiyttää. Komitea ehdottaa raportissaan työkykykoordinaattorin nimeämistä, jonka tehtäviin kuuluu asiakkaan työhön paluun suunnittelu sekä aktiivinen rooli työympäristössä toteutuvassa kuntoutuksessa. Kuntoutuskomitean mukaan fysioterapeutin roolia on vahvistettava työntekijän työkyvyn ja kuntoutustarpeen arvioinnissa, seurannassa sekä työhön paluun tukemisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017: 50–51.) Työterveyshuollon palveluissa ei tällä hetkellä hyödynnetä toimintaterapian asiantuntemusta, sillä työterveyshuoltolaki ja sairausvakuutuslaki eivät mahdollista sen hyödyntämistä. Toimintaterapeuteilla on laajaa osaamista työkyvyn arviointiin ja edistämiseen sekä työhön paluun tukemiseen. Toimintaterapeuteilla on käytössään alan tutkijoiden kehittämiä arviointimenetelmiä työkyvyn ja työn edellyttämien taitojen arvioimiseen. (Holmberg & Drushinin 2019.) Ennaltaehkäisevä työote ja herkkyys reagoida pieniinkin toimintakyvyn muutoksiin ja haasteisiin avaa toimintaterapialle uudenlaista asiakaskenttää (Pikkarainen 2015: 16). Uudenlaisen asiakaskentän tavoittaminen vahvistaa toimintaterapian yhteiskunnallista asemaa.

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Ennakkoymmärryksen hankkiminen

Mennyttä aikaa kuvaavat dokumentit tuovat ymmärrystä kohteen kehittymisestä ajassa. Aika käsittää osatekijöitä, jotka heijastuvat yhteiskuntaan. Historiallisia dokumentteja hyödyntämällä voidaan laajentaa näkökulmia ja saavuttaa ymmärrystä suuremmista asiayhteyksistä. (Kananen 2014: 91.) Historiallisiin dokumentteihin perehtymällä pyrittiin syventämään ymmärrystä koulutuksen kehittymisestä ajassa. Historiallisiin dokumentteihin syventymisen myötä saavutettiin kokonaiskäsitys koulutuksen alkuvaiheista, muutoksesta ja kehityksestä. Erityisesti opetussuunnitelmat vuosilta 1974–2014 tukivat kokonaiskäsityksen rakentumista. Opinnäytetyössä oleellista oli saavuttaa kokonaiskäsitys koulutuksen kehityskaaresta, jotta voitiin löytää murroskohtia.

Ennakkoymmärryksen hankkiminen ilmiöstä on myös edellytys teemahaastattelurungon laatimiselle, sillä näin ilmiön kannalta oleelliset asiat tulee huomioida haastattelutilanteessa (Kananen 2014: 71). Ennakkoymmärrystä ilmiöstä hankittiin toimintaterapeuttikoulutuksen historiaa kuvaavasta kirjallisuudesta ja opinnäytetöistä sekä eri aikakausien opetussuunnitelmista. Tämän lisäksi perehdyttiin laadullista tutkimusta ja teemahaastattelua käsittelevään kirjallisuuteen, sillä tutkimustyö edellyttää valitun tutkimusmenetelmän hallitsemista eli metodologista osaamista (Kananen 2014: 15).

Taustakirjallisuuteen sekä eri aikakausien opetussuunnitelmiin perehtymisen myötä koulutusvuosikymmenien joukosta hahmottui neljä erillistä aikakautta. Aikakausiksi valikoituivat vuodet 1970–1992, 1993–1995, 1996–2003 ja 2004–2018. Kyseisten aikakausien valintaan vaikuttivat opetussuunnitelmien sisällössä havaitut erot, kuten rakenne, teemat ja oppimiskäsitys sekä muut koulutukseen vaikuttaneet muutokset, kuten ulkopuolelta tullut ohjailu. Nämä muutokset toivat merkittävästi vaihtelevuutta koulutusaikakausien välillä muodostaen opinnäytetyön kannalta tärkeitä koulutuksen murroskohtia.

Ensimmäinen hahmotettu koulutuksen murroskohta sijoittuu vuosien 1991 sekä 1993 välille, sillä tällöin käyttöön otettiin uusi koulukohtainen teemapohjainen opetussuunnitelma, joka erosi aiempina vuosina 1970–1992 välillä käytetyistä opetussuunnitelmista merkittävästi oppimiskäsitykseltään sekä teemoiltaan (Kovanen 1999: 87–89). Seuraava murroskohta sijoittuu vuodelle 1996, jolloin ensimmäiset ammattikorkeakoulut aloittivat toimintansa Suomessa. Tämä oli merkittävä muutos toimintaterapeuttikoulutukselle, sillä

ammattikorkeakoulut saivat täyden autonomian opetussuunnitelmien suunnittelemiseen, mikä johti toimintaterapeuttikoulutuksen eriytymiseen oppilaitosten mukaan. (Aittomäki 2001: 5.) Viimeiseksi aikakaudeksi valikoitui aikakausi vuosilta 2004–2018. Kyseessä ei ole niinkään murroskohta toimintaterapeuttikoulutuksessa, vaan pyrkimys saavuttaa uutta näkökulmaa koulutuksen annista muuttuvassa yhteiskunnassa. Tämä aikakausi havainnollistaa koulutuksen kehitystä sen alkuaajoista nykyiseen muotoonsa.

Informantit opinnäytetyöhön on valittu eliittiotannalla eli haastateltaviksi on valittu henkilöitä, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 86). Informanteiksi valikoitui vain Helsingissä eri aikakausina opiskelleita toimintaterapeutteja, sillä teemahaastattelu on tutkijan ja tutkittavan välinen vuorovaikutustilanne, mikä edellyttää kasvokkaista, fyysistä läsnäoloa (Kananen 2014: 76). Opinnäytetyöprosessissa ei ollut resursseja toteuttaa haastatteluja pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Informanttien valintaan vaikuttivat myös henkilön opiskeluaikankohda, työkenttä sekä asiakasryhmä. Näiden kriteerien myötä pyrittiin aineiston riittävään edustavuuteen. Opinnäytetyön kannalta oleellista oli, että haastatellaan havaittujen murroskohtien ja aikakausien aikana opiskelleita toimintaterapeutteja, siten että jokainen valittu aikakausi tulee käsiteltyä. Näin opinnäytetyö muodostaa mahdollisimman monimuotoisen ja kattavan kuvan toimintaterapeuttikoulutuksen muutoksista ajan saatossa ja alan tulevaisuuden haasteista.

Opinnäytetyön informanttien valintaprosessin aikana pidettiin tiiviisti yhteyttä opinnäytetyön asiantuntijatukeen, Satu Aittomäkeen, eläkkeelle jääneeseen toimintaterapian lehtoriin sekä kasvatustieteiden maisteriin. Aittomäki kokosi listan mahdollisista informanteista asetettujen valintaperusteiden pohjalta. Satu Aittomäen tuntemusta hyödynnettiin alan ammattihenkilöistä, koska hän on ollut toimintaterapeuttikoulutuksen monissa historiallisissa vaiheissa mukana. Hänellä on laajaa asiantuntemusta aiheesta ja alan ammattihenkilöistä. Aittomäeltä saatu lista käsitti yhteensä kolmetoista aikavälillä 1971–2011 opiskellutta toimintaterapeuttia. Toimintaterapeutit olivat työuraltaan ja asiakasryhmiltään eriäviä sekä eri puolelta Suomea kotoisin. Harkinnanvaraisen pohdinnan myötä haastateltavaksi valikoitui yhteensä neljä opinnäytetyön kannalta merkittävää henkilöä. Näistä kolme valikoitui opinnäytetyön asiantuntijatuen, Satu Aittomäen koostamalta listalta ja yksi oman verkostomme kautta.

Informantteja lähestyttiin henkilökohtaisella kontaktilla, puhelimitse ja sähköpostilla. Sähköpostitse lähetettiin haastattelukutsu, josta kävi ilmi muun muassa opinnäytetyön aihe,

tavoite ja tarkoitus, työelämäyhteistyökumppani sekä opinnäytetyön aikataulu. Haastattelukutsu on opinnäytetyön liitteenä. Saatuamme myöntävän vastauksen haastattelukutsuun, lähetimme laatimamme haastattelun ajankohtaa koskevan listan sähköpostitse. Informanteille lähetettiin teemahaastattelun alustavat kysymykset, sillä haastattelun onnistumisen kannalta on suositeltavaa, että tiedonantajat voivat tutustua haastattelun kysymyksiin sekä teemoihin etukäteen (Hirsijärvi & Hurme 2009: 73).

4.2 Aineiston keruu

Opinnäytetyössä noudatetaan laadullisen tutkimuksen menetelmiä. Laadullisessa tutkimuksessa olennaista on ymmärtää ilmiötä tutkittavien näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi 2009: 150). Se myös mahdollistaa ilmiön syvällisen näkemyksen saavuttamisen sekä sen avulla voidaan selvittää kuinka ihmiset kokevat ja näkevät ympäröivän maailman (Kananen 2014: 17; Kananen 2008: 35). Laadullisen tutkimuksen eräänä tavoitteena on usein tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden omakohtaisten tulkintojen esiin tuominen. Laadullista tutkimusta hyödynnetään erityisesti silloin, kun halutaan tarjota ääni tietylle ihmisryhmälle. (Hakala 2015: 22.)

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä hyödynnettiin yksilömuotoista teemahaastattelua. Teemahaastattelussa edetään keskeisten etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa (Hirsijärvi & Hurme 2009: 75). Se on yksi laadullisen tutkimuksen yleisimmin käytetyistä tiedonkeruumenetelmistä, ja sen tuloksena saadaan aineisto, joka valottaa tutkittavaa ilmiötä (Kananen 2014: 76–86). Teemahaastattelu sopi opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmäksi, sillä sen avulla päästään strukturoitua haastattelua vapaammin valottamaan informanttien kokemuksia opinnäytetyön aiheesta. Teemahaastattelussa vastausvaihtoehtoja ei ole määritetty ennakkoon, toisin kuin strukturoiduissa haastatteluissa (Kananen 2014: 70). Haastattelun etuna on myös ennen kaikkea sen joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa (Hirsijärvi & Hurme 2009: 73). Teemahaastattelurungon laatimista ohjasi opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus, joiden myötä haastattelussa käsiteltävät teemat valittiin.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille toimintaterapeuttien omia kokemuksia alan koulutuksen annista eri aikakausina sekä näkemyksiä alan tulevaisuuden haasteista. Tavoitteena on kartoittaa suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen muutoksia ajan saatossa sekä alan tulevaisuuden haasteita toimintaterapeuttien kokemana.

Ensimmäinen teemahaastattelun teema on koulutuksen painotukset eri aikakausina. Teema tukee erityisesti työn tavoitetta, sillä se kartoittaa muutoksia koulutuksen painopisteestä. Toinen haastattelun teema on koulutuksen antama osaaminen. Tämä teema tuo syvällisempää tietoa siitä, mihin tarpeisiin koulutus on pystynyt vastaamaan sen antamalla osaamisella. Kyseinen teema tukee työn tarkoitusta, sillä se tuo esiin informanttien kokemuksia koulutuksen annista eri aikakausina. Haastattelun kolmas teema on osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan. Tämä teema tuo esiin työelämästä heijastuvia osaamistarpeita, joihin koulutus ei ole onnistunut vastaamaan. Tämä tukee edellistä teemaa, sillä se tuo esiin sen kääntöpuolen, mikä lisää ymmärrystä koulutuksen annista. Viimeinen haastattelun teema on alan tulevaisuuden haasteet. Tämä teema tuo esiin informanttien kokemuksia alan tulevaisuudesta ja sen mahdollisista haasteista. Ajankohittaiset yhteiskunnalliset muutokset ja uudistukset luovat haasteita alalle, mikä vaikuttaa ennen kaikkea koulutustasolla. Tämän teeman avulla kartoitetaan muuttuneita osaamistarpeita, jotka on syytä ottaa huomioon alan koulutusta suunniteltaessa. Teemahaastattelun kysymykset ovat opinnäytetyön liitteenä.

Haastattelut toteutettiin yksilömuotoisena haastatteluna. Haastattelun onnistumisen kannalta haastattelupaikka on olennainen osatekijä. Haastattelutilannetta suunniteltaessa on syytä ottaa huomioon haastateltavan mielipide tilanvalinnassa, sillä tutussa ja turvallisuudessa tilassa haastateltava kokee olonsa varmaksi, mikä tukee haastattelun onnistumista (Eskola & Vastamäki 2015: 30–31). Tämän vuoksi informantti sai itse valita haastattelutilan.

Haastatteluja toteutui neljä kappaletta eli suunniteltu määrä. Haastatteluissa paikalla olivat informantti sekä opinnäytetyön tekijät. Haastattelut etenivät ennalta määritettyjen teemahaastattelun kysymysten mukaan. Kysymykset esitettiin jokaiselle informantille samassa järjestyksessä ja ne oli jaoteltu siten, että jokaista teemahaastattelun teemaa; koulutuksen painotukset, koulutuksen antama osaaminen, osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan sekä toimintaterapia alan tulevaisuuden haasteet, kohtaan oli yksi pääkysymys ja tarvittaessa tarkentava lisäkysymys. Haastattelut äänitettiin kahden kännykän nauhurisovelluksiin myöhemmin tehtävää litterointia varten. Litterointiin päädyttiin, sillä haastattelutilanne on vuorovaikutustilanne ja muistiinpanojen kirjoittaminen tilanteessa vie huomion kirjoittamiseen rikkoen aitoa vuorovaikutustilannetta (Kananen 2014: 85). Haastattelut kestivät kymmenestä minuutista kahteenkymmeneenkolmeen minuuttiin.

4.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe on litterointi. Teemahaastatteluista saadut äänitteet litteroitiin sanatarkasti, jolloin litterointiin jätettiin puhekieliset ilmaukset, murteet sekä muut vapaamuotoiset ilmaisut. Äänitteet päätettiin litteroida sanatarkasti, koska sen koettiin tuovan jokaisen informantin sanoman ytimen esille mitään pois jättämättä. Litteroinneista päätettiin kuitenkin jättää pois muun muassa puheen tauot ja painotukset, sillä niiden ei koettu olevan työlle ja sen tavoitteille merkityksellisiä. Litteroitua tekstiä kertyi yhdeksän Word -tiedoston sivua. Litteroinnin jälkeen tutkimme aineistoa lukemalla ja tarkastelemalla sitä yksityiskohtaisesti. Huolellinen aineistoon perehtyminen on tärkeä osa aineiston analyysia, sillä sen avulla pyritään löytämään aineistosta ratkaisu tutkimusongelmaan (Kananen 2014: 101).

Aineistoa analysoitiin aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Aineiston analyysimenetelmäksi valittiin aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissa pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2009: 108). Kyseiselle opinnäytetyölle tämä analyysimuoto on sopivin, sillä sen avulla aineistoa käsitellään aineistolähtöisesti ja siten esiin nousee mahdollisimman puhtaasti aineiston anti, jonka avulla pystytään kuvaamaan sekä ymmärtämään ilmiötä mahdollisimman hyvin. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan kyseisen analyysimenetelmän voi karkeasti jakaa kolmeen vaiheeseen: aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään eli redusoidaan, jolloin siitä karsitaan työlle epäolennainen pois. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka avulla aineistosta koodataan tutkimustehtävälle olennaiset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 109.) Aineistoa rajatessa tulee kuitenkin olla tarkkana myös työn validiteetin sekä reliabiliteetin takia. Tulee miettiä vastaako rajaaminen työn tutkimuskysymyksiin ja voiko sen pohjalta tuottaa luotettavaa tietoa. (Ruusuvuori–Nikander–Hyvärinen 2010: 17.) Aineistoa redusoidessa siitä nostettiin esiin opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta tukevat ilmaukset. Nämä ilmaukset siirrettiin erilliseen taulukkoon paperille pelkistetyin ilmauksin.

Taulukko 1. Esimerkki teemojen: koulutuksen painotukset ja koulutuksen antama osaaminen, alkuperäisilmausten pelkistämisestä.

Alkuperäinen ilmaus (teemasta, koulutuksen painotukset)	Pelkistetty ilmaus
Ja sit meilhän oli valtavan paljon toimintamuotoja, mä luulen et toimintamuotojen koulutus on vähentynyt aika paljon. Meil oli todella pitkät kurssit esimerkiks puutöissä ja kankaankudonnassa.	Toimintamuodot
Meillä oli myös ihan kädentaidon aineita eli huomattavasti paljon enemmän mitä tällä hetkellä on. Ja ajatus oli että niitä myös toimintaterapiassa käytetään aktiivisesti erilaisia toimintoja työkaluna. Mietin niin siellä oli, saventalantaa, solmeilu eli makrame töitä, kankaankudontaa, kankaanpainantaa, nukkekurssi, puutyöt, metallityöt ja vammaisten vaatteiden muokkauskurssi.	Kädentaidon aineet
Alkuperäinen ilmaus (teemasta koulutuksen antama osaaminen)	Pelkistetty ilmaus
Mun mielestä tärkein asia mitä meidän koulutus on antanut, on ongelmanratkaisutaidot.	Ongelmanratkaisutaidot
Ja ehkä sit sellasta niinku halua ja taitoa niinku etsiä lisää tietoa.	Halu ja taito etsiä lisää tietoa

Aineiston klusteroinnissa eli ryhmittelyssä koodatuista ilmauksista etsitään samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään luokiksi ja nimitetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 110.) Klusterointi aloitettiin värikoodaamalla redusoinnissa ylös nostetut ilmaukset merkiten samankaltaisuudet samalla värillä. Tällöin hahmotettiin alaluokat, jotka siirrettiin toiselle paperille omiin ryhmiinsä ja otsikoitiin ryhmittäin niitä kuvaavilla nimityksillä. Alaluokkien muodostamista helpotti työskentely rajatusti teemahaastattelun luomien teemojen sisällä.

Taulukko 2. Esimerkki alaluokkien muodostamisesta pelkistetyistä ilmauksista.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Toimintamuodot	Terapeuttiset toiminnot
Kädentaidon aineet	
Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Ongelmanratkaisutaidot	Asiantuntijataidot
Halu ja taito etsiä lisää tietoa	

Klusteroinnin katsotaan olevan osa abstrahointia, jossa muodostetaan teoreettisia käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2009: 111). Abstrahointi lopetettiin kuitenkin alaluokkien muodostamiseen, sillä alaluokat antoivat opinnäytetyön kannalta optimaalisen tiedon sen tavoitteiden saavuttamiseen.

Tämän jälkeen suoritettiin aineiston yhdistäminen, jossa aineiston materiaalia tarkastellaan ja pyritään "näkemään" mitä aineisto viestii ja mitä se haluaa kertoa (Kananen 2014: 115). Yhdistäminen mahdollistaa aineiston todellisen annin esiin saamisen, sillä ilman sitä, analyysi jää hyvin pintapuoliseksi. Koodaus ja luokittelu ovat vain välivaiheita analyysia tehdessä ja vasta yhdistelyssä etsitään luokkien välisiä samankaltaisuuksia sekä eroja. (Hirsjärvi & Hurme 2000: 149.) Aineiston yhdistely toteutettiin vertailemalla ja pohjimalla alaluokkia. Yhdistämisessä tuli ottaa huomioon vastauksen antajan koulutusaika-kausi sekä tuolloisen koulutuksen opetussuunnitelma. Yhdistämisessä huomioitiin myös samankaltaisten ilmausten lukumäärä sekä mahdolliset kaavamaisuudet tiettyjen aikakausien välillä tai aiheiden kesken.

5 Tulokset

Teemahaastattelun tuloksia tarkasteltiin sisällönanalysissa muodostuneiden pääluokkien myötä. Tulokset kuvaavat eri aikakausilla opiskelleiden toimintaterapeuttien kokemuksia koulutuksesta ja mahdollisista alan tulevaisuuden haasteista. Tuloksissa on hyödynnetty suoria lainauksia toteutuneista haastatteluista. Tällä pyritään kuvaamaan haastateltavan kokemuksia mahdollisimman todenmukaisesti ja tuomaan haastateltavan oma ääni kuuluviin.

5.1 Koulutuksen painotukset eri aikakausina

Koulutuksen alkaessa vuonna 1970 oli toimintaterapia Suomessa vielä täysin uusi ala. Tämän vuoksi koulutuksen tärkeimpänä tehtävänä oli rakentaa valmistuville toimintaterapeuteille vahva ammatti-identiteetti sekä tuntemus alan ydinsisällöstä. Tämä näkyy selvästi vuosina 1973–1975 opiskelleen informantin kohdalla, joka kertoo koulutuksen painottaneen alan omaa paradigmaa:

Ku ensimmäinen ja niinku tärkein ja suurin on se, että me oltiin toinen kurssi Suomessa ni oli mun mielestä se mikä oli se semmonen läpäisy koko koulutuksen aikana eli meille pyrittiin antamaan mahdollisimman monipuolinen ja vahva käsitys siitä, että mitä toimintaterapia on. Eli niinku se ammatti-identiteetti, koska Suomes ei ollu ku se 12 aiemmin koulutettu Suomessa ja sit oli muutamia ulkomailla koulutettuja toimintaterapeutteja. Et se niinku se toimintaterapian ydinsisältö ydinajatus, se filosofia.

Koulutuksen alkuaikoina painottui reduktionistinen, lääketieteellinen näkökulma, jonka mukaan potilas nähtiin karkeasti jaoteltuna joko somaattisena tai psyykkisenä olentona. Koulutuksen ensimmäisten vuosikymmenten aikana vuosina 1973-1975 ja 1990-1993 aikana opiskelleet informantit kokivat lääketieteellisen näkökulman eräänä koulutuksen painopisteenä:

Koulutuksen ammatillista sisältöä jos ajatellaan, niin sehän oli sellasta aikakautta vielä ku oli aika vahvasti tällanen lääketieteellinen reduktionistinen lähestymistapa.

Koulutuksen alkuaikoina koulutuksessa painottui erilaisten toimintamuotojen käytännön osaaminen. Laaja osaaminen erilaisista toimintamuodoista oli tärkeää ja niitä harjoiteltiin käytännössä potilastyöhön soveltaen. Vuosina 1973–1975 ja 1990–1993 opiskelleet informantit kokivat koulutuksen painottaneen erilaisten toimintamuotojen käytännön harjoittelua. Toimintamuodoista painotettiin erityisesti kädentaidon aineita:

Meillä oli myös ihan kädentaidon aineita eli huomattavasti paljon enemmän mitä tällä hetkellä on. Ja ajatus oli, että niitä myös toimintaterapiassa käytetään aktiivisesti erilaisia toimintoja työkaluna.

Ajan saatossa Suomeen rantautui alan omaa teoriapohjaa, jota ryhdyttiin hyödyntämään koulutuksessa tehokkaasti. Toimintaterapian teorioiden ja mallien kehittyminen maailmalla ja yleistyminen suomalaisessa toimintaterapiassa käy ilmi haastatteluista, sillä kaikki vuoden 1990 jälkeen opiskelleet informantit kokivat koulutuksen painottaneen alan omaa teoriaa ja malleja. Toimintaterapian teoriasta erityisesti inhimillisen toiminnan mallia on painotettu koulutuksessa, mikä näyttäytyy punaisena lankana läpi koulutusaikausien:

Mä sanoisin et siin kohtaa oli jonkun näköistä ehkä muutosta ja murrosta siinä, siinä niinku et siirryttiin toiminnasta teoriaan ehkä enemmän. Ja MOHO oli kovaa valuuttaa siihen aikaankin jo, ja se oli ehkä näistä toimintaterapian teorioista se mikä mun mielestä ehkä eniten korostu sillon.

Haastatteluissa esiin nousseista koulutuksen painotuksista voidaan nähdä alan selkeää kehitystä. Koulutuksen alkaessa alan omaa teoriaa ei vielä ollut saatavilla, joten koulutus pyrki kouluttamaan vahvan ammatti-identiteetin omaavia sekä alan ydinsisällön tuntevia toimintaterapeutteja. Koulutuksen alkuaikoina erilaisten toimintamuotojen opetus oli keskeisessä osassa koulutusta. Siitä lähtien, kun alan teoriat rantautuivat Suomeen, on niitä painotettu koulutuksessa tehokkaasti ja vähitellen alan koulutuksen painopiste on muuttunut toiminnasta teoriaan.

5.2 Koulutuksen antama osaaminen

Koulutuksen alkuaikoina koulutuksen koettiin antaneen osaamista erityisesti ammatillisen minäkuvan vahvistamiseen. Vuosina 1973–1975 opiskellut informantti koki koulutuksen antaneen ammatillista itsevarmuutta ja rohkeutta edustaa omaa alaa, joka oli Suomessa vielä uusi ja vieras:

Mäkään en oo ollu perusuonteeltani semmonen kauheen vahva mut tosi sisukas, mut siinä koulutuksessa sai sen valmiuden, et hei mä edustan nyt toimintaterapiaa ja sit viis siitä uskaltaisinko mää ite, mut toimintaterapeutina mun pitää uskaltaa ja mun pitää tuoda meidän näkökulma ja meidän ammattikunnan näkökulma.

Koulutuksen ensimmäisinä vuosikymmeninä erillaisten toimintamuotojen opetus oli merkittävä osa koulutusta ja sen antamaa osaamista. Tämä näkyy vuosina 1973–1975 ja 1990–1993 opiskelleiden informanttien osalta, joiden mukaan koulutus antoi osaamista erityisesti toimintamuuodoista. Vuosina 1998–2001 ja 2006–2010 opiskelleet informantit eivät maininneet koulutuksen antaneen osaamista toimintamuuodoista, mikä kertoo koulutuksen muuttuneesta painopisteestä.

Erityisesti koulutuksen alkuaikoina on pyritty vahvistamaan opiskelijoiden terapeuttisen minäkuvan rakentumista, sillä oman alan teoriapohjaa ei ollut vielä saatavilla. Teorioiden rantautuessa Suomeen koulutus ei kuitenkaan ole jättänyt opiskelijan terapeuttisen kasvun tukemista niiden varjoon, vaan koulutuksessa on läpi vuosien pyritty tukemaan opiskelijan toimintaterapeutiksi kasvua. Tämä käy ilmi kaikkien informanttien osalta opiskeluaikakaudesta riippumatta. Informantit kokivat koulutuksen antaneen ammatillista itsevarmuutta ja rohkeutta tehdä työtä omalla persoonalla. Koulutuksen koettiin antaneen myös laaja-alaisen toimintaterapeuttisen ajattelutavan ja ongelmanratkaisutaitoja:

Se on tuonut sitä ajattelua, niinku toimintaterapeutista ajattelua, ja sit muokannu sitä et miten, miten tavallaan katsoo ihmistä esimerkiksi ja sitä tapaa miten on lähteny tekemään töitä. Ja sit se on opettanu mun mielestä sellasta niinku aika laaja-alastakin ajattelua.

Ehkä rohkeus lähtee etsimään niitä ratkaisuja myös sen laatikon ulkopuolelta. Et aina ei oo niinku valmiita ratkaisuja mitä vois opetella ulkoo tai etsiä, vaan et joskus joudut myös analysoimaan sen ongelman ja sitä kautta pohtia mitä ne on ne keinot millä sitä voitais lähestyä.

Asiakaslähtöinen ajattelutapa on kehittynyt toimintaterapiassa ajan saatossa, mikä käy ilmi myös haastatteluissa. Vuosina 1998–2001 ja 2006–2010 opiskelleet informantit kokivat koulutuksen antaneen osaamista asiakaslähtöisyydestä, asiakkaan kohtaamisesta ja kokonaisvaltaisesta asiakasnäkemyksestä:

Ja sitten ehkä semmonen asiakaslähtöisyys. Et jotenki kohdataan ne asiakkaat, et he ovat asiantuntijoita omasta elämästään.

Koulutus on muuntautunut ajan saatossa yhteiskunnallisten muutosten sekä alan oman teorian kehittyessä ja yleistyessä Suomessa. Tämän myötä koulutuksen antama osaaminen on muuttunut koulutuksen alkuaajoista nykyhetkeen. Koulutuksen antaman osaamisen painopiste on muuttunut toiminnasta teoriaan. Myös asiakaslähtöinen ajattelutapa on kehittynyt toimintaterapiassa. Vaikka koulutus muuttunut ajan saatossa, käy haastatteluista ilmi yksi merkittävä, läpi koulutuksen vuosikymmenien säilynyt teema,

toimintaterapeutiksi kasvun tukeminen. Toimintaterapeuttikoulutus on pyrkinyt läpi vuosikymmeniensä kouluttamaan rohkeita, itsevarmoja ja vahvan ammatti-identiteetin omaavia toimintaterapeutteja.

5.3 Osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan

Koulutus on läpi aikakausien antanut opiskelijoille tärkeää alan osaamista. Tästä huolimatta informantit toivat esiin aiheita, joita olivat osaamisen suhteen jääneet koulutukselta kaipaamaan. Koetut puutteet vaihtelivat informanttien välillä, mutta aikakausien välillä oli myös yhtäläisyyksiä.

Koulutuksen ensimmäisen vuosikymmenen aikana, vuosina 1973–1975 opiskellut informantti jäi kaipaamaan koulutukselta oman ammattikunnan teoreettisia malleja sekä arviointimenetelmiä työn vaikuttavuuden perustelemiseksi:

Ei ollu näitä vahvoja oman ammattikunnan teoreettisia malleja ja niihin pohjaavia arviointimenetelmiä. Kyl meil jotain sellasia check-in listoja oli arviointiin ja niinku semmosii näkemyksii ja ajatuksii, mut ne oli aika subjektiivisia. Sit et miten kukin sen arviointinsa teki. Mones tilanteessa ei ois tarvinu oppii kantapään kautta ja ehkä just sitä luotettavuutta ajatellen.

Koulutukselta jäätiin kaipaamaan myös laajempaa osaamista käden anatomiasta ja lastan valmistuksesta. Vuosina 1998–2001 opiskellut informantti jäi kaipaamaan koulutukselta enemmän osaamista erityisesti lastan valmistamisesta:

No kyl mä siin kohtaa oisin sitä lastan valmistus osaamista toivonut ja mä toivoisin sitä vieläki, koska toimintaterapeutit on kuitenkin niit tyyppejä, joiden odotetaan olevan käsiterapeutteja ja toimintaterapeuttien odotetaan työelämässä osaavan aika paljon anatomiasta.

Tämän lisäksi koulutukselta jäätiin kaipaamaan erikoistumismahdollisuutta. Koulutus koettiin laajana, minkä vuoksi syventymismahdollisuutta itseä kiinnostavaan alaan pidettiin tärkeänä. Koulutus on tarjonnut syventymismahdollisuuden opintojen viimeisen puolen vuoden aikana, mutta se on silti koettu riittämättömänä. Vuosina 1990–1993 opiskellut informantti koki koulutuksen tarjoaman syventymismahdollisuuden näennäisenä. Myös vuosina 2006–2010 opiskellut informantti jäi kaipaamaan opintojen loppupuolelta parempia mahdollisuuksia erikoistumisopintoihin. Hän koki, että syventyminen tiettyyn

asiakasryhmään viimeisessä käytännön harjoittelussa ei tarjonnut riittävää syventymismahdollisuutta:

Mut tiesin aika selkeesti että haluan lasten ja nuorten toimintaterapiaan keskittyä niin sit ois ehkä toivonu, että olis voinut ehkä jotenkin laajentaa juuri sitä puolta.

Koulutus on pyrkinyt vastaamaan yhteiskunnan tarpeisiin ja sen opetussuunnitelmia on kehitetty säännöllisesti alan tarpeita vastaavaksi. Tästä huolimatta se ei ole aina onnistunut vastaamaan opiskelijoiden toiveita ja tarpeita. Toimintaterapeuttikoulutuksen alkuaikoina opiskellut informantti jäi kaipaamaan koulutukselta alan teoriapohjaa, joita ei silloin vielä ollut saatavilla. Koulutukselta jäätiin kaipaamaan erityisesti erikoistumis- ja syventymismahdollisuutta itseään kiinnostavaan alaan. Koulutuksen koettiin antaneen riittämättömästi osaamista käden anatomiasta ja lastojen valmistamisesta. Tätä perusteltiin sillä, että toimintaterapeuttien oletetaan olevan työelämässä yläraajan asiantuntijoita.

5.4 Alan tulevaisuuden haasteet

Vuosina 1973–1975 opiskellut informantti koki alan tieteellisen perustan vahvistumisen merkittävänä kehityksenä, mikä on mahdollistanut toimintaterapian teoriaan pohjautuvien standardoitujen menetelmien hyödyntämisen. Alan tulevaisuuden haasteena hän koki erityisesti yliopistotasoisesta jatkokoulutuksesta puuttumisen ja tästä johtuvan kotimaisen tutkimustiedon vähäisyyden.

Alan tulevaisuuden haasteena nähtiin rajalliset resurssit. Vuosina 1973–1975 opiskellut informantti koki haasteelliseksi sen, että resurssit suunnataan arviointiin kuntoutuksen toteutuksen ja ennaltaehkäisevän työn sijaan. Vuosina 2006–2010 opiskellut informantti koki, että ala tarvitsee enemmän laatumittareita, resurssien kohdentamiseksi. Hän koki alan haasteena niukoista resursseista aiheutuvan kiireen:

Resurssit. Että ois ihanaa täälläkin rauhallisemmin paneutua yhteen perheeseen, mutta joka viikko tulee uusi asiakas niin se on vähän semmosta rumasti sanottuna välillä vähän liukuhihnaa.

Tämän lisäksi vuosina 1973–1975 opiskellut informantti koki alan tulevaisuuden haasteeksi toimintaterapian aseman yhteiskunnassa ja erityisesti sen epäselvyyden:

Ja valitettavasti edelleen, miten se voikin olla vielä toinen haaste, on se et edelleen toimintaterapian asema yhteiskunnassa on jotenkin epäselvä, se ei vielääkään oo kauheen kirkasta.

Merkittävimpana alan tulevaisuuden haasteena koettiin alan yhteiskunnallinen asema, mikä nousi esiin kaikissa toteutuneissa haastatteluissa. Aihe herätti pohdintaa muun muassa siitä, miten toimintaterapia saisi lisää näkyvyyttä ja kuinka toimintaterapia erottuisi muista aloista sen ydinosaamisellaan:

Aika pieni ammattikunta ollaan, että millä saatais näkyvyyttä, ja millä sais markkinoitua itseään.

Meil niinku on se meidän oma identiteetti, toimintaterapeuttien identiteetti, niinku se meidän oma tapa jäsentää niitä asioita. Meidän oma näkökulma. Et me osattas sitä jotenki oikeella tavalla tuoda esiin, et miks me ollaan myös tärkeitä.

Toimintaterapian tulevaisuuden haasteena koettiin myös se, että alalle valmistuvilla toimintaterapeuteilla ei ole riittävästi osaamista yläraajan anatomiasta. Koulutuksen ei koettu antavan riittävästi osaamista yläraajan anatomiasta ja huolestuttavana koettiin, että koulutuksesta on karsiutunut ajan saatossa kokonaan käsikirurgian alue. Yläraajan asiantuntijuus koettiin toimintaterapeutin ydinosaamiseksi ja tämän ydinosaamisen katoaminen koettiin jopa alan tulevaisuuden uhkana:

Et se on mun mielestä semmonen uhka, et me ei olla enää yläraajan asiantuntijoita, niin minkä asiantuntijoita me sit ollaan.

Toimintaterapian tieteellisen perustan vahvistuminen nähtiin merkittävänä alan kehityksenä, mutta tulevaisuuden haasteena koettiin yliopistotasoisien jatkokoulutuksen puuttuminen. Työtaustasta ja opiskeluajankohdasta riippumatta informantit kokivat alan yhteiskunnallisen aseman yksimielisesti merkittävänä tulevaisuuden haasteena. Alan yhteiskunnallisen aseman vahvistamista pohdittiin alan erottumisen, näkyvyyden ja ydinosaamisen esilletuomisen myötä.

Tämän lisäksi alan tulevaisuuden haasteena koettiin resurssit ja niiden jakaantuminen. Resurssien koettiin suuntautuvan arviointiin toimintaterapian toteutuksen ja ennaltaehkäisevän työn sijaan. Informantit kokivat myös, että toimintaterapeutteihin suunnataan riittämättömästi resursseja, mikä aiheuttaa kiirettä työkentällä. Alan tulevaisuuden

haasteena ja jopa uhkana koettiin se, että valmistuvilla toimintaterapeuteilla ei ole riittävästi osaamista yläraajan anatomiasta muun muassa opetussuunnitelmasta karsiutuneen käsikirurgian vuoksi. Informantit toivat esiin näkökulman, jonka mukaan toimintaterapeutilta odotetaan työkentällä yläraajan asiantuntijuutta ja tällöin toimintaterapeuttien ydinosuamisen katoaminen yläraajan asiantuntijana koettiin uhkana.

6 Johtopäätökset

Toimintaterapeuttikoulutus on muuttunut ja kehittynyt vuosikymmentensä aikana yhteiskunnallisten muutosten sekä alan oman teorian kehittyessä ja yleistyessä Suomessa. Muutosta ja kehitystä kuvaavat muun muassa koulutuksen painopisteen muuttuminen toiminnasta teoriaan, alan oman teorian ja mallien kehitys sekä asiakaslähtöisen ajattelutavan kehittyminen toimintaterapiassa. Muutoksista huolimatta koulutuksen keskeisenä pyrkimyksenä on säilynyt tavoite kouluttaa tulevista toimintaterapeuteista vahvan ammatti-identiteetin omaavia, rohkeita ja itsevarmoja alan osaajia.

Toimintaterapeuttikoulutus on pyrkinyt muuntautumaan ja kehittymään siten, että se antaa opiskelijoille parhaan mahdollisen valmiuden työelämään ja vastaa ennen kaikkea yhteiskunnallisia tarpeita. Yhteiskunnalliset muutokset luovat jatkuvasti uusia osaamistarpeita työkentälle, joiden myötä koulutuksen on kyettävä muuntautumaan. Opinnäytetyön informanttien kokemukset vahvistivat hankkimaamme ennakkokäsitystä toimintaterapeuttikoulutuksen ja sen alan kehityksestä. Informanttien kokemukset tarjosivat myös paljon uusia ja mielenkiintoisia näkökulmia erityisesti tulevaisuuden haasteiden osalta.

Koulutuksen muutoksista huolimatta, on koulutuksen ensisijaisena tavoitteena säilynyt läpi vuosikymmenten kouluttaa vahvan ammatti-identiteetin omaavia toimintaterapeutteja. Tämä käy ilmi kaikkien, eri aikakausilla opiskelleiden opinnäytetyön informanttien kokemuksista. Toimintaterapeuttien vahva ammatti-identiteetti on ollut elinehto alan selviytymiselle koulutuksen alkuaikoina, sillä ala koki paljon ennakkoluuloja sen ollessa uusi ja vieras Suomessa. Tähän koulutus pyrki vastaamaan kouluttamalla vahvan ammatti-identiteetin omaavia toimintaterapeutteja, joilla oli rohkeutta puolustaa ja perustella oman alan merkityksellisyyttä. Valmistuneiden toimintaterapeuttien tuli olla valmiita luomaan tai etsimään itselleen sopiva työpaikka terveydenhuollon parista, sillä valmiita virkoja toimintaterapeutin nimikkeellä oli hyvin vähän (Kovanen 1999: 24). Ammatti-identiteetti painottui erityisesti koulutuksen ensimmäisen vuosikymmenen aikana, mutta se on säilynyt keskeisessä osassa koko koulutuksen viisikymmenvuotisen historian ajan. Toituneissa haastatteluissa nousi esiin informanttien yksimielinen kokemus siitä, että koulutus on pyrkinyt läpi aikakausien kouluttamaan itsevarmoja, itseohjautuvia, ongelmanratkaisutaitoisia sekä omaa persoonaa työssään hyödyntäviä toimintaterapeutteja.

Toinen lähes koko toimintaterapeuttikoulutuksen historian ajan painotettu teema on alan teoria ja mallit. Koulutuksen reilun ensimmäisen vuosikymmenen aikana koulutuksella ei

ollut mahdollisuutta hyödyntää opetuksessa alan omia teorioita, sillä toimintaterapian teoria kehittyi maailmalla vasta 1980-luvun lopulla (Vehkaperä 2005: 165). Vuonna 1985 erään toimintaterapian keskeisimmän mallin, inhimillisen toiminnan mallin kehittäjä Gary Kielhofner saapui Suomeen esittelemään kyseisen mallin (Vehkaperä 2005: 167). Tästä lähtien alan teoriaa ja malleja on hiljalleen ryhdytty kääntämään suomen kielelle ja ne ovat vakiintuneet keskeiseksi osaksi toimintaterapeuttikoulutusta.

Toimintaterapian teorioiden ja mallien kehittyminen sekä yleistyminen Suomessa näkyy koulutuksen eri vuosien opetussuunnitelmissa. Vuosien 1970–1984 aikana opetussuunnitelmat eivät sisältäneet kursseja toimintaterapian teoriasta, mutta vuoden 1987 keskiasteen koulu-uudistuksen tullessa voimaan, opetussuunnitelmaan sisällytettiin alan oma teoria syventävinä opintoina (Ammattikasvatushallitus 1987). Teoria on säilynyt opetussuunnitelmissa keskeisessä osassa myös vuodesta 1987 lähtien. Nykyisessä vuonna 2017 julkaistussa toimintaterapian opetussuunnitelmassa alan oman teorian opetus on integroitu eri kursseihin läpi koulutuksen. Arviointimenetelmien opetus on omana kurssinaan ja sen laajuus on kymmenen opintopistettä. (Metropolia Ammattikorkeakoulu 2017.)

Kyseinen kehitys käy ilmi myös opinnäytetyön haastatteluista, sillä kolme neljästä informantista kokivat koulutuksen painottaneen alan omaa teoriaa. Kaikki kolme informanttia kokivat koulutuksen painottaneen erityisesti inhimillisen toiminnan mallia. Eräs informanteista opiskeli vuosina 1973–1975, jolloin alan oma teoriaa ei vielä ollut. Hän kertoiikin jääneensä kaipaamaan koulutukselta alan teoriaopetusta. Alan oma teoria on tärkeä ammatti-identiteetti- ja pätevyyttä vahvistava tekijä, sillä oman alan ja työn perustelu teoriaan nojaten lisää ammattiuskottavuutta ja tuo arvostusta muilta ammattikunnilta. Alan omalla teoriapohjalla on aivan erityinen merkitys alan ollessa vielä nuori ja tuntematon.

Haastatteluista ilmeni, että koulutukselta jäätiin kaipaamaan mahdollisuutta erikoistumiseen. Vuosina 1990–1993 ja 2006–2010 opiskelleet informantit jäivät kaipaamaan koulutukselta mahdollisuutta syventyä omaa mielenkiintoa vastaavaan asiakasryhmään tai alaan. Kaikki neljä opinnäytetyön informanttia kokivat, että alan laajuuden vuoksi koulutuksen aikana on mahdotonta ehtiä oppimaan kaikkea monipuolisen työkentän vaatimia taitoja. Toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmat ovat sisältäneet syventymisopintoja jo pitkään ja muun muassa vuoden 1990 opetussuunnitelmassa niitä oli 399 tuntia. Näiden syventymisopintojen valinnaisuutta toteutettiin kuitenkin vain mahdollisuuksien mukaan. (Kovanen 1999: 58; Toimintaterapeutin opetussuunnitelma 1987.)

Informantit eivät kokeneet koulutuksen tarjoamaa syventymismahdollisuutta riittäväksi ja parempaa mahdollisuutta syventymisopintoihin jäätiin kaipaamaan. Valinnaiset syventävät opinnot näyttäytyivät mahdollisuutena valita, mutta todellisuudessa valinnan mahdollisuudet olivat rajalliset. Tämä valinnaisten syventävien opintojen rajoittaminen näkyi vuoden 1993 opetussuunnitelmassa, jossa syventävien opintojen kurssit määriteltiin valinnaisiksi vain mahdollisuuksien mukaan (Toimintaterapeutin opetussuunnitelma 1993).

Toimintaterapeuttikoulutuksen alkuaikoina lääketieteellisyys painottui merkittävästi opetussuunnitelmissa. Tämä käy ilmi niin opinnäytetyön informanttien kokemuksista kuin myös opetussuunnitelmista, sillä vuosina 1973–1975 ja 1990–1993 opiskelleet informantit kokivat koulutuksen painottaneen lääketieteellisyyttä. Ulkopuolelta tulleen ohjailun ja paineen vähentyessä toimintaterapeuttikoulutus on pystynyt kehittämään opetussuunnitelmia siten, että ne antavat opiskelijoille paremmat valmiudet työelämään. Nykyään lääketieteelliset opinnot vastaavat paremmin toimintaterapian osaamistarpeita opettamalla muun muassa yläraajan anatomiaa perusuonnontieteiden, kuten kemian ja fysiikan sijaan. Kyseinen muutos kuvaa toimintaterapeuttikoulutuksen kasvua irti ulkopuolisesta ohjauksesta.

Toimintaterapeuttikoulutus on vuosikymmentensä aikana onnistunut muuntautumaan yhteiskunnallisten muutosten sekä aatteiden myötä. Tämä näkyy muun muassa koulutuksen asiakaslähtöisyyden kehittymisenä. Aivan koulutuksen alkuajoista lähtien opetussuunnitelmien tavoitteissa on pyritty näkemään potilas oman toimintakykynsä asiantuntijana (Kovanen 1999: 15). Asiakaslähtöisyys on siis huomioitu suomalaisessa toimintaterapeuttikoulutuksessa koko sen historian ajan. Asiakaslähtöinen ajattelutapa on kuitenkin kokenut merkittävää kehitystä, mikä näkyy eri vuosien opetussuunnitelmien käsitteistössä sekä kurssitarjonnassa. Vuosien 1970–1993 opetussuunnitelmien ammatinkuvauksessa ja opetustavoitteissa käytetään sanaa potilas, mutta vuodesta 1999 lähtien asiakas-sana on vakiintunut käsitteenä. Kurssitarjonnan osalta asiakaslähtöisyys ei vielä näy vuosien 1974 ja 1987 opetussuunnitelmissa, mutta vuoden 1998 opetussuunnitelmassa asiakaslähtöisyys on huomioitu kurssien nimeämisessä ja laajuudessa opintoviikkomäärällisesti.

Asiakaslähtöisyyden kehittyminen toimintaterapiassa näkyy myös informanttien kokemuksissa koulutuksen antamasta osaamisesta. Vuosien 1998–2010 välillä opiskelleet informantit kokivat koulutuksen antaneen osaamista asiakaslähtöisyydestä, asiakkaan kohtaamisesta ja kokonaisvaltaisesta ihmiskäsityksestä. Päinvastoin vuosina 1973–

1975 ja 1990–1993 opiskelleiden informanttien kokemuksista ei käy ilmi koulutuksen antaneen osaamista asiakaslähtöisyydestä. Toteutuneiden haastatteluiden ja opetussuunnitelmien osalta voidaan siis todeta, että vuosi 1998 on ollut murroskohta asiakaslähtöisyyden kehittämisessä. Tämä kehitys kertoo koulutuksen muuntautumiskyvystä yhteiskunnallisten muutoksen myötä. Koulutukseen on ajan myötä onnistuttu sisällyttämään entistä enemmän opetusta asiakaslähtöisyydestä, mikä on merkittävä osa tämän päivän terveydenhuoltoa.

Koulutus on kokenut opetussisällöltään merkittäviä muutoksia. Vuosina 1973–1975 ja 1990–1993 opiskelleet informantit kokivat koulutuksen antaneen osaamista erityisesti monenlaisten toimintojen käytöstä. Näiden vuosien opetussuunnitelmiin sisältyi yhteensä 15- sekä 13,9 prosenttia toimintamuotojen opetusta, kuten esimerkiksi kankaankudontaa, draamaa sekä puutöitä (Toimintaterapeuttiyhdistyksen opetussuunnitelma 1970; Ammattikasvatushallitus 1987). Enää lukuisten erilaisten toimintamuotojen osaaminen ei ole koulutuksen keskiössä, vaan koulutus pyrkii antamaan opiskelijalle valmiudet asiakkaan arkielämästä ja mielenkiinnonkohteista nousseiden toimintojen soveltamiseen. Lukuisia toimintamuotoja ei enää opeteta erillisinä kursseina, vaan painopiste on toiminnan analysoimisen ja soveltamisen opetuksessa. Tämä kuvaa alan kehitystä entistä asiakaslähtöisemmäksi sekä monipuolisemmaksi.

Merkittävimpana alan tulevaisuuden haasteena koettiin toimintaterapian asema yhteiskunnassa. Haastatteluissa informanttien kokemuksissa nousi esiin seuraavia aiheita: toimintaterapeuttien erottautuminen muista ammattiryhmistä, alan tunnettuuden ja näkyvyyden edistäminen. Toimintaterapeuttien huoli alan yhteiskunnallisesta asemasta on perusteltua, sillä toimintaterapeutin työnkuva ei ole vielääkään selkeä Suomessa. Toimintaterapeutit ovat joutuneet taistelemaan alan näkyvyyden ja tunnettuuden puolesta pitkään. Osaamisella soteen -hankkeessa tulevaisuuden tärkeänä työelämätaiona tunnistettiin oman osaamisen markkinointi. Tämä on tärkeä taito alalla työskenteleville toimintaterapeuteille, jotta alan yhteiskunnallinen asema vahvistuu. Suomen Toimintaterapeuttiliitto tekee aktiivisesti työtä alan tunnettuuden lisäämiseksi, mutta myös työkentällä toimivien toimintaterapeuttien aktiivista oman osaamisen markkinointia tarvitaan.

Alan tunnettuudella ja erottumisella on vaikutusta resurssien jakaantumiseen, mikä koettiin myös eräänä alan tulevaisuuden haasteena. Vuosina 1973–1975 ja 2006–2010 opiskelleet informantit kokivat yhteiskunnalliset resurssit merkittävänä alan haasteena. Toimintaterapeuttien ydinosaamisen tunnistaminen päättäjätasolla on tärkeää, jotta

alalle kohdennetaan rahallisia resursseja. Resursseilla on vaikutusta myös toimintaterapian toteutusmahdollisuuteen. Toimintaterapeutti työskentelee asiakkaan monitasoisten haasteiden äärellä ja terapiaprosessin saattavat olla näin ollen pitkiä. Vähäiset resurssit eivät tue pitkien toimintaterapiaprosessien toteuttamista, mikä näkyy arviointipainotteisuutena julkisessa terveydenhuollossa. Tällä hetkellä terapiainterventioiden toteuttamisesta vastaa julkisen sektorin sijaan suureksi osaksi yksityinen sektori.

Eräänä merkittävänä tulevaisuuden haasteena koettiin tieteellisen jatkokoulutuksen puuttuminen. Yliopistotasoisien jatkokoulutuksen puolesta on jouduttu kamppailemaan jo koulutuksen alkuaajoista lähtien. Koulutus on kertaalleen saatu yliopistoon maisteritason koulutukseksi vuonna 1998, mutta se loppui jo vuonna 2009 vähäisten rahallisten resurssien vuoksi (Aittomäki 2019; Mäkelä 2019). Vuosina 1973–1975 opiskellut informantti koki yliopistotasoisien jatkokoulutuksen puuttumisen merkittävänä alan haasteena vaikuttavuutta korostavassa yhteiskunnassa. Kuten informantti tuo esille, vaikuttavuus korostuu nyky-yhteiskunnassa ja työn vaikuttavuutta tulee voida perustella tutkittuun tietoon nojaten, jotta rahallisia resursseja kohdennetaan alalle. Toimintaterapian oma tieteellinen tutkimus on tärkeää ja arvostettavaa, sillä se erottaa alan muista ammattialoista ja on myös tärkeä vakuuttavuustekijä alalle, mikä on Suomessa vielä jossain määrin tuntematon. Alan oma tutkimustieto on myös edellytys sen kehittymiselle.

Alan tulevaisuuden haasteena ja jopa uhkana koettiin se, että toimintaterapeuttien ydinosaamista ei ole enää yläraaja-asiantuntijuus. Huolestuttavana koettiin se, että koulutuksesta on karsiutunut kokonaan käsikirurgian alue. Tämä koulutuksen sisällön muutos voidaan nähdä opetussuunnitelmia tarkastelemalla, sillä 70-, 80- ja 90-luvun opetussuunnitelmissa on huomioitu käsikirurgian alue, mutta vuoden 2004 opetussuunnitelmasta se on karsiutunut kokonaan.

Erityisesti tulevaisuuden haasteiden osalta haastattelujen annissa näkyy informantin koulutusaikakausi ja tämän aikakauden yhteiskunnallinen tila. Vuonna 2010 toimintaterapeutiksi valmistunut informantti nostaa esille vaikuttavuuden lisäämisen, mikä painottuu nyky-yhteiskunnassa resurssien ollessa rajalliset. Näyttöön perustuvia menetelmiä ja tutkimuksia tarvitaan nyt yhä enemmän toimintaterapian vaikuttavuuden osoittamiseksi. Tämä on edellytys rahallisten resurssien turvaamiseksi sekä toimintaterapeuttien osaamisen tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi tulevaisuuden kuntoutuspalvelujen kehittämisessä. Informanttien nimeämät alan tulevaisuuden haasteet heijastavat toimialalla vallitsevaa epävarmuutta sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistusmyllerryksessä

ja niissä heijastuu huoli siitä, tunnistetaanko toimintaterapian potentiaali uudistuvissa sosiaali- ja terveyspalveluissa.

Informanttien kokemuksista koulutuksen ja alan tulevaisuuden haasteiden osalta nousevat esiin toimintaterapeuttikoulutuksen eri vaiheet ja sen kehitys, osaamisen moninainen anti sekä yhteiskunnalliset muutokset. Merkittävä muutos toimintaterapeuttikoulutuksessa on ollut koulutuksen painopisteen muuttuminen toiminnasta teoriaan. Moninaisten erillisten toimintamuotojen perusteellinen opetus on karsiutunut pois koulutuksesta, minkä myötä koulutus on pystynyt kohdentamaan opetusta laajemmin nyky-yhteiskunnan ja työelämän tarpeita vastaavaksi. Muita merkittäviä koulutuksen kokemia muutoksia ovat olleet asiakaslähtöisyyden sekä tutkitun tiedon ja alan oman teorian nousu opetuksen keskiöön. Asiakaslähtöisyyden korostuessa on sen käytännön toteutukseen haettu perusteita oman alan tutkitusta tiedosta- ja teoriasta. Nämä muutokset ovat edistäneet toimintaterapeuttien ammatti-identiteetin kehittymistä ja vahvistumista.

Toimintaterapian yhteiskunnallinen asema on vahvistunut sen alkuajoista merkittävästi, mutta siitä huolimatta alan yhteiskunnallinen asema koettiin yhä merkittävänä tulevaisuuden haasteena. Tulevaisuuden haasteena koettiin alan erottuminen muista aloista, tunnettuuden kasvattaminen sekä jatkokoulutuksen saaminen takaisin yliopistoon. Nämä kaikki ovat tekijöitä, joilla on suuri merkitys alan yhteiskunnallisen aseman vahvistamiseksi.

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa suomalaisen toimintaterapeuttikoulutuksen muutoksia sekä alan tulevaisuuden haasteita toimintaterapeuttien kokemana. Sen tarkoituksena oli tuoda esille toimintaterapeuttien omia kokemuksia alan koulutuksen annista eri aikakausina sekä näkemyksiä alan tulevaisuuden haasteista. Aineistonkeruumenetelmänä hyödynnettiin yksilömuotoista teemahaastattelua. Teemahaastattelun teemat muodostuivat opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen sekä oman harkintamme ohjaamana. Teemoiksi muodostuivat koulutuksen painotukset, koulutuksen antama osaaminen, osaaminen, jota koulutus jätti kaipaamaan sekä alan tulevaisuuden haasteet. Opinnäytetyötä varten haastateltiin yhteensä neljää eri aikakausilla opiskellutta ja eri työtaustan omaavaa toimintaterapeuttia. Toimintaterapeuttikoulutuksen historiasta ja eri vuosien opetussuunnitelmista hankittu ennakkokäsitys ohjasivat murroskohtien tunnistamista ja näin ollen informanttien valintaa. Haastatteluiden analysointimenetelmänä hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Opinnäytetyön informanteiksi valikoitui koulutusajankohdaltaan ja työtaustaltaan eriäviä toimintaterapeutteja. Tällä pyrittiin saavuttamaan mahdollisimman edustava aineisto. Opinnäytetyön asiantuntijatukena toimi Satu Aittomäki, eläkkeelle jäänyt toimintaterapian lehtori sekä kasvatustieteiden maisteri. Aittomäki koosti listan opiskeluaikakaudeltaan ja työtaustaltaan eriävistä toimintaterapeuteista, josta valikoitui opinnäytetyön kolme informanttia. Neljäs informantti tavoitettiin toisen kontaktin kautta. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina informantin valitsemassa ympäristössä ja ne äänitettiin myöhempää litterointia varten.

Opinnäytetyö lisäsi entisestään arvostusta alaa kohtaan, sillä toimintaterapian tie nykyiseen tilanteeseen on vaatinut kovaa työtä, ammatin perustelusta sen kohtaamien ennakkoluulojen kumoamiseen ja tunnettuuden lisäämiseen. Opinnäytetyö on ollut ammatillisesti avartava kokemus, sillä sen myötä olemme päässeet tarkastelemaan alan kehittymistä vuosi vuodelta ja näkemään sen hienon kehityskaaren. Hankitun ennakkoymmärryksen myötä oli mielenkiintoista huomata, kuinka eri vuosikymmeninä opiskelleiden informanttien kokemuksissa heijastui heidän oma opiskeluaikakautensa ja sen hetkinen alan paradigma. Työtaustaltaan ja opiskeluaikakaudeltaan eriävät informantit nostivat esiin monia mielenkiintoisia ja uudenlaisia näkökulmia alan koulutuksesta sekä alan tulevaisuuden haasteista.

Haastatteluissa esiin nousi informanttien näkemys siitä, että yläraaja-asiantuntijuus on toimintaterapeuttien ydinosaamista, mikä heijastuu ennakko-oletuksena myös työkentältä. Peilasimme informanttien näkökulmaa omiin kokemuksiimme ja tietoihimme koulutuksen antamasta osaamisesta yläraajan anatomiasta. Pohdinnan myötä varmistuimme siitä, että toimintaterapeuttien oletetaan monelta taholta olevan yläraajan asiantuntijoita, mutta valmistaako koulutus siihen todella?

Moni informanteista oli kokenut osaamisensa yläraajan anatomiasta puutteelliseksi koulutuksen aikana tai valmistuessaan, mikä aiheutti epävarmuutta työelämään siirtymisessä. Kuten mainittu, toimintaterapeuttien katsotaan olevan yläraajan asiantuntijoita, mutta siihen nähden yläraajan anatomiaan liittyviä kursseja on kokonaisuudessaan varsin vähän. Nykyinen, Metropolia Ammattikorkeakoulussa käytössä oleva toimintaterapeutin opetussuunnitelma käsittää opetusta koko kehon anatomiasta sekä teoriaa ja käytännön harjoittelua lasten valmistamisesta. Näiden kurssien yhteenlaskettu laajuus on 15 opintopistettä, mikä on vain noin 7 prosenttia koulutuksen kokonaisuudesta. (Metropolia Ammattikorkeakoulu 2017.) Koemme koulutuksen antavan varsin vähän valmiuksia yläraajan asiantuntijuuteen. Ammatilliset taidot kehittyvät toki käytännön kokemuksen kautta työelämässä, mutta olemme opinnäytetyön informanttien kanssa yhtä mieltä siitä, että koulutuksen tulisi antaa paremmat valmiudet yläraajan anatomiasta, jos se tähtää asiantuntijuutta vastaavaan koulutukseen. Vahvalla yläraajan asiantuntijuudella voidaan säilyttää tärkeä osa toimintaterapeuttien ammatti-identiteettiä.

Vaikkakin haastateltavat kokivat yläraajan asiantuntijuuden toimintaterapeuttien ydinosaamiseksi, nousi niissä esiin myös kokemus siitä, ettei näin enää välttämättä ole. Tämä herätti huolta siitä, että mikäli toimintaterapeutti ei ole enää yläraajan asiantuntija, niin minkä asiantuntija sitten? Alan työnkuva on kehittynyt laajemmaksi uusien tutkimusten myötä ja toimintaterapialle on tunnistettu laajalti uusia osaamisalueita erityisesti lasten toimintaterapiassa. Toimintaterapian osaaminen on nykyään hyvin kokonaisvaltaista eikä painotu enää yhtä voimakkaasti yläraajan asiantuntijuuteen. Ammatin työnkuva on niin laaja-alainen, että sen uhkaksi saattaa muodostua sen väljyys. Toimintaterapeutin työnkuvaa on vaikeaa selvittää lyhyesti, kuten valtaosaa muita perinteisiä terveydenhuollon ammatteja voi. Ammatin työnkuvan laaja-alaisuus on rikkaus, mutta se saattaa tuoda myös epävarmuutta ammatti-identiteettiin.

Haastatteluissa esiin nousi seikkoja, jotka kuvastavat toimintaterapian kehitystä. Kaksi informanttia olivat opiskelleet aikakautena, jolloin erilaisten toimintamuotojen opetus oli

merkittävä osa opetussuunnitelmaa. Tämän vuoksi on perusteltua, että he kokivat tämänhetkisen opetussuunnitelman sisältävän puutteellisesti opintoja erilaisista toimintamuodoista. Esiin nousi huoli arviointipainotteisuudesta toimintaterapiassa, minkä myötä oleellinen toimintaterapiainterventioiden toteuttaminen jää vähemmälle huomiolle. Työkenttä muuntaa koulutusta yhteiskunnan tarpeita vastaavaksi, minkä myötä myös toimintaterapeuttikoulutus on kokenut runsaasti muutoksia ja kehitystä sen alkuajoista. Nykyisessä toimintaterapeuttikoulutuksessa painottuu asiakaslähtöisyys sekä asiakkaan oma motivaatio terapiaa suunniteltaessa. Enää lukuisten erilaisten toimintamuotojen osaaminen ei ole koulutuksen keskiössä, vaan koulutus pyrkii antamaan opiskelijalle valmiudet asiakkaan arkielämästä ja mielenkiinnonkohteista nousseiden toimintojen soveltamiseen. Lukuisia toimintamuotoja ei enää opeteta erillisinä kursseina, vaan painopiste on toiminnan analysoimisen ja soveltamisen opetuksessa. Tämä kuvaa alan kehitystä entistä asiakaslähtöisemmäksi sekä monipuolisemmaksi.

Haastatteluissa alan tulevaisuuden haasteeksi koettiin yksimielisesti alan yhteiskunnallinen asema. Aihe herätti pohdintaa oman osaamisen markkinoinnista, näkyvyydestä, erottumisesta, ydinosaamisen häilyvyydestä sekä koulutuksen ylimmän tason puuttumisesta. Mielenkiintoista oli huomata, kuinka yhteneväisiä toimintaterapeuttien kokemukset tulevaisuuden haasteista olivat ja kuinka vahvasti ne heijastuivat meneillään oleviin sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmän uudistuksen asettamiin osaamistarpeisiin. Tulevaisuuden yhteiskunnallisessa muutoksessa ja uudistuvissa sosiaali- ja terveystalvveluissa oman osaamisen markkinointi korostuu entisestään. Osaamista on pystyttävä tuomaan esille, jotta alan potentiaali tunnistetaan ja osataan hyödyntää myös osana tulevaisuuden palveluja. Alan yliopistotasoinen jatkokoulutus tukisi oman osaamisen markkinointia ja vahvistaisi alan yhteiskunnallista asemaa merkittävästi sen tuottamalla kotimaisella tutkimustiedolla. Tulevaisuudessa myös moniammatillinen yhteistyö korostuu entisestään, mikä on etu toimintaterapian alalle sen yhteiskunnallisen aseman vahvistamiseksi. Moniammatillinen, rajat ylittävä yhteistyö edellyttää eri toimijoiden tehtävien ja osaamisen tunnistamista, minkä myötä toimintaterapeutin osaaminen tulee tutuksi myös muille ammattilaisille sekä asiakkaille.

Toimintaterapeuttikoulutuksen jatkokoulutuksen saaminen takaisin yliopistoon on tärkeää, sillä tulevaisuudessa kustannusvaikuttavuus tulee painottumaan entistäkin enemmän. Sosiaali- ja terveystalvveluiden uudistuksen keskeisenä tavoitteena on kustannusten kasvun hillintä, mikä asettaa yliopistotasoinen jatkokoulutuksen tuottaman tutkitun tiedon erittäin tärkeään rooliin. Tulevaisuudessa tutkittu tieto ja laatumittarit ovat

edellytys alan säilymiselle, sillä rahallisten resurssien kohdentumiseksi työn vaikuttavuus täytyy pystyä perustelemaan tutkittuun tietoon nojaten. Toimintaterapian jatkokoulutuksen saaminen yliopistotasoiseksi on tärkeää myös yhteiskunnan tarpeisiin vastaamiseksi tulevaisuudessa. Muuttuva yhteiskunta luo uusia osaamistarpeita, minkä vuoksi ala tarvitsee jatkuvaa kehittymistä ja ennen kaikkea erikoisosaamista, mikä voidaan saavuttaa yliopistokoulutuksen tuottamalla alan tutkimuksella.

Kuntoutuksen uudistamiskomitea käyttää raportissaan toimintaterapian ydinkäsitteitä, mutta silti toimintaterapian osaaminen tunnustetaan raportissa riittämättömästi. Läpi raportin käytetyissä käsitteissä näkyy vahvasti toimintaterapeutin ydinosaminen, mutta tästä huolimatta komitea ei tunnista toimintaterapian osaamista esimerkiksi työterveyspalveluissa, tunnistamansa fysioterapeutin osaamisen lisäksi. Toimintaterapeutilla on laajaa osaamista ihmisen toimintakyvystä ja siihen vaikuttavista ympäristökijöistä, sekä alan tutkijoiden kehittämiä arviointimenetelmiä, jotka soveltuvat työterveyshuoltoon. Perusteluita toimintaterapian potentiaalin hyödyntämättä jättämiselle on haastavaa löytää. Eräänä syynä lienee tietämättömyys toimintaterapiasta ja sen osaamisesta. Jotta ala saa arvoisensa yhteiskunnallisen aseman, on alan tunnettuuden eteen tehtävä aktiivisesti töitä.

Opinnäytetyössä tarkastellaan toimintaterapeuttikoulutuksen kehittymistä peilaten tuloksia opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmia oli kuitenkin rajallisesti saatavilla eri aikakausilta, mikä toi haasteita työskentelyyn. Teoreettista tarkastelua olisi helpottanut tulosten peilaaminen ENOTHE:n osaamiskompetensseihin, jolloin tiedon saatavuus olisi ollut varmaa.

Opinnäytetyön aihealue osoittautui liian laajaksi aikaresursseihin nähden, minkä vuoksi emme mielestämme päässeet syventymään riittävästi aihealueeseen. Opinnäytetyössä tarkasteltiin koulutuksen muutoksia sekä alan tulevaisuuden haasteita. Aihealueen rajaaminen tulevaisuuteen olisi mahdollistanut syvällisemmän tarkastelun tästä aiheesta. Tällöin olisi voinut huomioida koulutuksellisia näkökulmia, mutta säilyttäen pääpainon kuitenkin tulevaisuudessa. Toinen mahdollisuus olisi ollut rajata tulevaisuus teema toimintaterapian tulevaisuuden sijaan koulutuksen tulevaisuuteen. Tämä olisi mahdollistanut pohdinnan kohdistamisen koko opinnäytetyön osalta koulutukseen, sen sijaan että opinnäytetyön näkökanta vaihtuu ajoittain koko toimintaterapian alan käsittäväksi.

Opinnäytetyössä huomioitiin informanttien anonymiteetin säilyttäminen. Koska toimintaterapian ammattikunta on vielä melko pieni, naisvaltainen ja informanttien valinta rajoittui Helsingissä opiskelleisiin toimintaterapeutteihin, oli anonymiteetin säilyttämiseen kiinnitettävä erityistä huomiota. Opinnäytetyössä ei eritelty informanttien työtaustaa, sillä työtaustan paljastaminen yhdessä opiskeluaikojensa kanssa ei kunnioita informanttien anonymiteettia. Tulosten luotettavuuteen on pyritty kiinnittämään huomiota läpi opinnäytetyöprosessin. Kummankin opinnäytetyön tekijän läsnäolo haastattelutilanteissa oli eräs luotettavuutta lisäävä tekijä haastattelun toteutuksen ja tulosten oikeellisuuden kannalta. Haastattelut nauhoitettiin ja litterointi suoritettiin välittömästi toteutuneen haastattelun jälkeen. Tämä lisäsi tulosten luotettavuutta, sillä tulosten oikeellisuutta oli mahdollista tarkistaa nauhurilta, minkä lisäksi haastattelut olivat tuoreessa muistissa.

Haastatteluiden analysoinnissa pyrittiin mahdollisimman syvälliseen sekä moniulotteiseen analyysiin tiiviillä keskinäisellä yhteistyöllä ja ajatusten vaihdolla. Tulosten luotettavuutta lisää se, että informanttien omaa ääni on pyritty tuomaan esille suorien lainausten myötä. Koemme opinnäytetyön validiteetin hyväksi, sillä työssä on pyritty tarkastelemaan juuri sitä, mitä on luvattu. Opinnäytetyön luotettavuutta heikentää tosin sen saturaation taso. Saturatiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa aineisto alkaa toistaa itseään eivätkä tiedonantajat täten tuota enää uutta tietoa (Tuomi – Sarajarvi 2002: 89). Opinnäytetyössä saturaatio ei toteutunut varsin pienen tiedonantaja joukon vuoksi. Koemme kuitenkin, että kyseisten aikaresurssien puitteissa emme olisi kyenneet käsittelemään suuremman tiedonantajajoukon tuottamaa tietoa.

Toimintaterapeutin tulevaisuuden osaamistarpeita kartoittava tutkimus olisi mielenkiintoinen ja ajankohtainen jatkotutkimusaihe, sillä alan uusia osaamistarpeita on tärkeää tarkastella uudistuvien sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä yhteiskunnallisten muutosten vuoksi. Osaamisen tarkastelu antaa samalla näkökulmaa alan koulutuksen kehittämiskohteista, sillä osaamistarpeet heijastuvat työkentältä, käytännön työstä.

Lähteet

Aittomäki, Satu 2001. Mitä toimintaterapeutin opetussuunnitelmat kertovat toimintaterapiasta. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Kandidaattitutkielma.

Aittomäki, Satu 2019. Opinnäytetyö. Sähköpostiviesti: 10.9.2019.

Aittomäki, Satu Lindholm, Eija – Vehkaperä, Ulla 2005. Yhdistys- ja koulutustoiminta käynnistyy. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Ammattikasvatushallitus 1987. Toimintaterapeutin opetussuunnitelma. Terveystieteiden laitoksen peruslinja. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Aranlinna, Virpi – Aittomäki, Satu – Vehkaperä, Ulla 2005. Koulutuksen murrokset. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus.

Enothe 2000. Occupational Therapy Education in Europe: Curriculum Guidelines. Amsterdam: Enothe. Saatavilla osoitteessa: <<http://www.enothe.eu/unf/reviews1.htm>>. Luettu 16.9.2019.

European Network of Occupational Therapists n.d. What is Enothe. Saatavilla osoitteessa: <<https://enothe.eu/home/what-is-enothe-2/>>. Luettu 16.9.2019.

Hautala, Tiina 2005. Suomalainen toimintaterapia muotoutuu. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Harra, Toini – Salminen, Anna-Liisa 2005. Toimintaterapia tänään ja huomenna. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) Jyväskylä: PS-kustannus.

Helsingin ammattikorkeakoulun lukusuunnitelma 2000.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Holmberg, Kristiina 2018. Suomen toimintaterapeuttiliiton asiantuntijalausunto STM:lle sote-keskusten palvelukuvausmallia koskien. Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry. Saatavilla osoitteessa <<http://www.toimintaterapeuttiliitto.fi/ajankohtaista/sotekeskuspalvelukuvausmalli/>>. Luettu 9.9.2019.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kovanen, Satu 1999. Toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelman kehitys Helsingin sairaanhoito-opistossa vuosina 1970-1996. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma.

Lindholm, Eija – Vehkaperä, Ulla 2005. Yhdistys- ja koulutustoiminta käynnistyy. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Metropolia 2017. Tietoa Metropoliaista. Metropolia on osaamisen rohkea uudistaja ja tulevaisuuden aktiivinen rakentaja. Metropolian ammattikorkeakoulu. Saatavilla osoitteessa: <<https://www.metropolia.fi/tietoa-metropoliaista/>>. Luettu 23.8.2019.

Metropolia Ammattikorkeakoulu 2017. Toimintaterapeutin opetussuunnitelma. Helsinki.

Metropolia 2017. Oppiminen on vuorovaikutusta. Metropolian ammattikorkeakoulu. Saatavilla osoitteessa: <<https://www.metropolia.fi/tietoa-metropoliaista/oppiminen/>>. Luettu 19.9.2019

Mäkelä, Leila 2019. Yliopistotasoinen koulutus. Sähköpostiviesti: 16.9.2019.

Opetushallitus 1991. Opetushallituksen julkaisusarja. Toimintaterapeutti, opetussuunnitelman perusteet. Lukusuunnitelma 1991.

Opetusministeriö 2002. Yliopistojen kaksiportaisen tutkintorakenteen toimeenpano. Työryhmämuistioita 39. Saatavilla osoitteessa: <<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/80766>>. Luettu 6.9.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Tutkintoon johtavan koulutuksen kehittäminen tukemaan sosiaali- ja terveystalouden uudistumista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu. Saatavilla osoitteessa: <<https://minedu.fi/julkaisu?pubid=URN:ISBN:978-952-263-650-8>>. Luettu 7.9.2019.

Opinto-opas 1999. Sosiaali- ja terveysala. Stadia Helsingin ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian opetussuunnitelma.

Opinto-opas 2004. Sosiaali- ja terveysala. Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian opetussuunnitelma.

Pikkarainen, Aila 2015. SOTE-uudistus on mahdollisuus toimintaterapialle. Toimintaterapeutti. Suomen toimintaterapeuttiliitto ry:n jäsenlehti. 34 (3). 15-17. Helsinki.

Ruusuvuori, Johanna – Nikander, Pirjo – Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2015. Arkikuntoutus on suomalaiselle toimintaterapialle mahdollisuus. Toimintaterapeutti 34 (3) 3. Helsinki.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2018a. Tulevaisuuden osaaminen hankitaan nyt. Toimintaterapeutti 37 (3). 7-8. Helsinki.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry 2018b. Uusi toimintasuunnitelma vie Toimintaterapeuttiliittoa kohti vuotta 2019. Yhteiskunnallinen muutos ulottuu myös yhdistystoimintaan. Toimintaterapeutti 37 (4) 34-35. Helsinki.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2016. Toimintakyky. ICF-luokitus. Saatavilla osoitteessa: <<https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/icf-luokitus>>. Luettu 9.9.2019.

Toimintaterapeutin lukusuunnitelma 1985.

Toimintaterapeuttiasteon opetussuunnitelmat 1970, 1974 ja 1981. Helsingin sairaanhoito-opisto.

Toimintaterapeutin opetussuunnitelma 1993. Opetuksen eteneminen. Helsingin sairaanhoito-opisto.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vehkaperä, Ulla 2005. Koulutuksen murrokset. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Vehkaperä, Ulla 2005. Toimintaterapeutit edunvalvojina. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Vehkaperä, Ulla 2005. Toimintaterapian teoreettinen perusta. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

Vehkaperä, Ulla 2005. Toimintaterapian ydin. Teoksessa Mistä TOI on tullut? Suomalaisen toimintaterapian historia. Joutsivuo, Timo (toim.) Suomen toimintaterapeuttiliitto ry. Helsinki: Edita.

World Federation of Occupational Therapists 2019. WFOT. About occupational therapy. Saatavilla osoitteessa: <<https://www.wfot.org/about-occupational-therapy>>. Luettu 23.8.2019.

World Federation of Occupational Therapists 2019. WFOT. Saatavilla osoitteessa: <<https://www.wfot.org/about>>. Luettu 16.9.2019.

Haastattelukutsu

Opinnäytetyö toimintaterapiakoulutuksen painopisteet eri aikakausina ja toimintaterapian tulevaisuuden osaamisen tarpeet

Olemme kaksi toimintaterapeuttiopiskelijaa Helsingin Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Teemme vuoden 2019 aikana opinnäytetyön, jonka aiheena on toimintaterapiakoulutuksen painopisteet eri aikakausina ja toimintaterapian tulevaisuuden osaamisen tarpeet. Opinnäytetyö tehdään yhteistyössä Ammattikorkeakoulu Metropolian kanssa. Sen tarkoituksena on kartoittaa eri aikakausilla valmistuneiden toimintaterapeuttien subjektiivista näkemystä oman opiskeluajan painopisteistä ja tulevaisuuden osaamistarpeista. Opinnäytetyön tavoitteena on nostaa esille toimintaterapian alan laaja ja monimuotoinen osaaminen.

Toimintaterapian koulutusohjelma ja tulevaisuuden osaaminen ovat ajankohtainen aihe varsinkin nyt, kun Suomen sosiaali- ja terveystalvet ovat uudistumassa. Toimintaterapeuttien osaamisen kartoittaminen ja näkyville tuominen on tärkeää, jotta toimintaterapia saa arvoisensa roolin myös tulevaisuuden kuntoutuspalveluissa. Toimintaterapia täyttää 50 vuotta Suomessa vuonna 2020, siksi opinnäytetyömme on ajankohtainen.

Etsimme haastateltaviksi eri aikakausilla valmistuneita toimintaterapeutteja. Olemme saaneet yhteystietonne opinnäytetyömme informantilta Satu Aittomäeltä. Haastattelut toteutetaan teemahaastatteluna keväällä maaliskuussa 2019. Haastatteluajat sovitaan henkilökohtaisesti haastateltavien kanssa. Haastattelut toteutamme mielellään kasvotusten Helsingissä tai sen lähialueilla, mutta Skypen välityksellä tapahtuva haastattelu on myös mahdollinen. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan. Tutkimusaineisto on vain tutkimuksen tekijöiden käytössä kyseistä opinnäytetyötä varten ja se hävitetään tutkimuksen jälkeen. Opinnäytetyömme julkaistaan joulukuussa 2019 ja se on luettavissa Theseus -tietokannassa.

Olemme kiitollisia, jos voit osallistua haastatteluun ja auttaa meitä keräämään toimintaterapiakoulutuksen historiaa yksien kansien väliin. Samalla saamme tärkeää tietoa tulevaisuuden osaamisen tarpeista.

Annamme mielellämme lisätietoa opinnäytetyöstä ja haastattelusta. Jos osallistut haastatteluun, otathan meihin yhteyttä mahdollisimman pian sähköpostitse. Ilmoitathan halukkuudestasi osallistua haastatteluun viimeistään 15.3.2019 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Kuosa

Sini Nykänen

Teemahaastattelurunko

Teema 1. Koulutuksen painotukset

Pääkysymys: Minkä koet olleen oman opiskeluaikakautesi koulutuksen painopiste?

Tarkentava kysymys: Mitä asioita tai teemoja korostettiin koulutuksessa?

Teema 2. Koulutuksen antama osaaminen

Pääkysymys: Mitä osaamista koulutus antoi?

Tarkentava kysymys: Mitä sellaista osaamista koulutus on antanut, josta on ollut hyötyä työelämässä?

Teema 3. Osaaminen, jota jäit koulutukselta kaipaamaan

Pääkysymys: Mitä osaamista koulutus ei antanut?

Tarkentava kysymys: Mitä osaamista koulutus ei antanut, jota olisit kaivannut työelämässä?

Teema 4. Alan tulevaisuuden haasteet

Pääkysymys: Minkä näet haasteena toimintaterapian tulevaisuudessa?

Tarkentava kysymys: Minkä seikkojen koet luovan haastetta toimintaterapian alan tulevaisuudelle?